

3 (15) | БЕРЕЗЕНЬ 2014

ВІСНИК

СВІТОВОЇ ФЕДЕРАЦІЇ
УКРАЇНСЬКИХ ЛЕМКІВСЬКИХ
ОБ'ЄДНАНЬ

radio lemko.pl
SIŁA ŁEMKOWSKIEJ KULTURY

ПОСЛУХАЙ НАШОЙ
МУЗИКЫ

ЗМІСТ

Вступне слово

Наші справи

Відкритий лист СФУЛО.....	4
Вдячна відповідь прем'єр-міністра України Українсько- русинській громаді Сербії.....	6
Русини, руснаки та лемки України за мирні перемовини.....	7

Наші люди

Відійшов у вічність один із засновників Об'єднання лемків Канади	8
Зостаньте мі здорови.....	9
Писанки 2014 у Словаччині.....	10
Священиком на Ковельщині був отець з Америки.....	12
Молитву «слухають» нечуючі.....	14

Культура

Дерев'яні церкви Лемківщини.....	16
У Самборі – виставка зарубіжної колекції картин О.Новаківського.....	19
У Словаччині відійшов у вічність найвидатніший виконавець народних пісень Пряшівщини.....	20
У Свиднику прозвучала невмируща поезія Т.Шевченка.....	23
У «Пливе кача» міститься історичний код нації.....	25

Наукові розвідки

Радь Т. Закерзоння та східні креси (продовження).....	23
--	----

Оголошення та анонси

Ми пам'ятаємо

І наостанок.....

Головний редактор: Софія Федина

Редакційний Назар Радь
колектив: Тарас Радь
Олесь Куйбіда
Богдан Сиванич
Андрій Стадник

Дизайн: Віктор Дудяк

**Вісник СФУЛО. ©. Офіційне видання
Світової Федерації Українських
Лемківських Об'єднань.
Виходить раз на місяць.**

Основна мета часопису – динамічно
висвітлювати діяльність усіх суб'єктів
СФУЛО.

Номери вісника можна буде скачати зі
сайту СФУЛО: www.sfulo.com/biblioteka
Адреса редакції: visnyk.sfulo@gmail.com.
Можна надсилати свої матеріали.
Рішення про публікацію прийматиме
редакційна рада.

Світова Федерація Українських
Лемківських Об'єднань (СФУЛО) -
неурядова міжнародна громадська
організація, яка об'єднує українські
лемківські спільноти України, Польщі,
Словаччини, Сербії, Хорватії, Канади та
США. Основна мета діяльності -
забезпечення та захист законних
соціальних, економічних, творчих,
етнічних, національно-культурних та
інших інтересів лемків; розвиток та
популяризація лемківської культурної
спадщини і духовності на засадах
законності, демократії, добровільності та
самоврядування.

Офіційна сторінка в інтернеті
www.sfulo.com.

Вступне слово...

З початком Революції Гідності почали відбуватися речі, зовсім не притаманні сучасному світу. Люди почали змінюватися, але щобільше, почали змінювати світ навколо себе. Весь світ з захопленням та тривогою спостерігав за подіями в Україні, і був заскочений відвагою, честю, витримкою, добром і толерантністю людей, що боролися за свою гідність. Революція на Майдані дійшла до кінця, проте Еволюція гідності продовжується...

Попри закиди расизму і ксенофобії, українці демонструють гостинність і толерантність, на прояви нацизму збоку північного сусіда реагують відкритістю до світу і бажанням досягти дієвої демократії. З останнього, що мене зворушило найбільше, це те, що християнські церкви по всій Україні відкривають свої двері для мусульман-кримських татарів, а кримчаки відкрили свої мечеті для української Церкви в Криму! Щоб молитва не переривалася... Світ такого ще не знав. А цей феномен зродився саме на Українській землі.

Саме 70 років тому Кримські татари зазнали лиха депортації. Їх почали вивозити в травні 1944. Саме 70 років тому нас українців: лемків, холмицаків, надсянців та ін.,...почали «переконувати» виселятися з рідних теренів. Дві різні нації, а доля одна... І одна біда, з якою треба боротися спільно. До речі, відома письменниця Маряна Савка звернулася до нас із пропозицією, коли все трохи втрясється, зробити лемківсько-кримськотатарську ватру у Львові... Думаю, ми б знайшли багато спільного.

Цей рік почався складно. Але кожен виклик сприяє повній мобілізації і активізації діяльності. Що потрібно робити і нам усім. Звертаюся з відкритим проханням розробити план заходів на осінь 2014 року щодо висвітлення проблематики початку депортації українців з етнічних земель, привернення уваги до нашої трагедії, не стільки для того, щоб сказати, що хтось поганий, а хтось добрий, але для того, щоб нарешті запанувала правда! Бо саме правда дає змогу міняти світ на краще.

З повагою,

Голова Світової Федерації Українських Лемківських Об'єднань

Софія Федина

НАШІ СПРАВИ

Світова Федерація
Українських Лемківських Об'єднань
www.sfulo.com
sfulo.president@gmail.com

World Federation
of Ukrainian Lemko Associations
www.sfulo.com
sfulo.president@gmail.com

Україна-Польща-Словаччина-Сербія-Хорватія-Канада-США-USA-Canada-Croatia-Serbia-Slovakia-Poland-Ukraine

Виконуючому обов'язки Президента України,
Голові Верховної ради України
Турчинову О.В.

Секретарю Ради національної безпеки та оборони України
Парубію А.В.

Голові Служби Безпеки України
Наливайченку В.О.

Відкритий лист

Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань висловлює глибоку занепокоєність у зв'язку із заявами т.зв. русинів Закарпаття, які голосять про геноцид русинського народу на Закарпатті та закликають В.В. Путіна ввести миротворчі війська для захисту останнього оплоту «Русского мира на западе». Див. *Открытое обращение к Президенту Российской Федерации Владимиру Владимировичу Путину. Доступ до документа: [http://ruskline.ru/opp/2014/3/17/zakarpatskie_rusiny_obratilis_k_putinu/]* Такі заяви і відкриті листи з'являлися досить регулярно, передусім на російських ресурсах, і не мали широкого резонансу, але у світлі останніх подій в Україні, вони становлять загрозу територіальній цілісності, суверенітету України, а головне – життю громадян України.

Т.зв. підкарпатські русини продовжують інформаційну політику Російської Федерації, яка традиційно привласнює історію та матеріальну спадщину України, зокрема спекулює на історичній самоназві всіх українців – «русини», використовуючи це слово для позначення апологетів концепції «Русского міра» та підриву стабільності у Центрально-Східній Європі. Монополізуючи історичну самоназву українців «русини», підкарпатські русини підставляють усі інші історико-етнографічні групи українців, зокрема лемків, які також послуговуються словом «русин» для окреслення своєї ідентичності, проте не мають нічого спільного із ніким невизнаною групою сепаратистів.

Вважаємо за необхідне наголосити, що діяльність т.зв. підкарпатських русинів, або як їх іще окреслюють – представників політичного русинства, ставить під загрозу територіальну цілісність та суверенітет ще кількох країн, окрім України, землі яких вони розглядають як основу для своєї ефемерної державності, це зокрема Угорщини, Словаччини, Румунії, Молдови.

Тому Світова Федерація Українських Лемківських Об'єднань звертається до В.о. Президента України, Голови Верховної Ради України Турчинова О.В., Секретаря Ради національної безпеки та оборони України Парубія А.В., Голови Служби безпеки України Наливайченка В.О. з проханням негайно відреагувати на заяви та заклики «сетевого русинського движенья» та фактично неіснуючої «Республіки Подкарпатская Русь», коріння діяльності якої можна

віднайти на теренах РФ, зокрема у горезвісному Ростові-на-Дону, та вжити заходів для нейтралізації загрози, оскільки заклики чи дії, спрямовані на порушення цілісності держави згідно із Конституцією України – це злочин. Русинський рух на Закарпатті цілеспрямовано підтримується працівниками спецслужб Російської Федерації для створення вогнища нестабільності на західному кордоні України, яке в певний час можуть використати як привід для анексії українських земель, оправдовуючись захистом прав «руських громадян».

Звертаємося також до світової спільноти засудити дії сепаратистів, спрямовані на розкол країни, а головне військову агресію на території незалежної суверенної держави, оскільки запрошення т.зв. миротворчих військ Російської Федерації на територію Закарпаття можуть спричинити насильницькі події, такі як зокрема ми могли спостерігати у 1956 році, коли російські війська «мирно» зайняли Будапешт, чи коли з танками у 1968 році умиротворювали Чехословаччину, чи окупацію Кримського півострова у 2014 р.

Наголошуємо, що усі українські-лемківські-русинські організації, які входять до СФУЛО і представляють наші спільноти в Україні, Польщі, Словаччині, Сербії, Хорватії, Канаді та США, підтверджують свою повагу до основ міжнародного права, принципів територіальної цілісності держави та суверенітету, не мають жодного відношення до організацій політичного русинства та засуджують їхню протиправну діяльність. Українці-лемки-русини як ніхто інший розуміють цінність людського життя, важливість миру і стабільності у світі та необхідність протидії нелюдським диктаторським режимам, які призводять своїми діями до великих трагедій.

З повагою,

Софія Федина
Голова Світової Федерації
Українських Лемківських Об'єднань

Львів, 20.03.2014

ВДЯЧНА ВІДПОВІДЬ УКРАЇНСЬКО-РУСИНСЬКІЙ ГРОМАДІ СЕРБІЇ.

**ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР
УКРАЇНИ**

**PRIME MINISTER
OF UKRAINE**

24 березня 2014 року
м. Київ

Шановний пане Віславський!

Від імені Кабінету Міністрів та громадян України хочу висловити Вам і всій українсько-русинській громаді Сербії щирі вдячність за ту підтримку, яку ми відчуваємо у цей складний, доленосний для нашої країни час.

Ми, українці, сьогодні як ніколи потребуємо допомоги наших співвітчизників за кордоном, щоб запобігти будь-яким спробам розколоти Українську державу та нівелювати загрози її територіальній цілісності.

Я вдячний усім нашим побратимам - українцям і русинам у Сербії, незалежно від їхніх політичних поглядів чи релігійних переконань, за тверду позицію різкого засудження агресивних дій офіційної Москви на території Автономної Республіки Крим, які відбуваються з порушенням чинних норм міжнародного права.

Вірю в непохитність традиційно дружніх українсько-сербських відносин, надійним містком яких залишається українсько-русинська громада Республіки Сербія.

З повагою

Арсеній ЯЦЕНЮК

пану Богдану ВІСЛАВСЬКОМУ
Голові Союзу русинів-українців Сербії

м. Белград

РУСИНИ, РУСНАКИ ТА ЛЕМКИ УКРАЇНИ — ЗА МИРНІ ПЕРЕМОВИНИ

Діалог - є самий кращий спосіб вирішувати всі проблеми на благо українського народу і всіх національних меншин країни.

Декларація

Ми, Світова Рада Русинів, Руснаків, Лемків, на своєму засіданні **1 березня 2014 року**, яке проходило в місті Дева (Румунія), дуже стурбовані подіями, що відбулися в Україні останнім часом. Ми сумуємо разом з українським народом за постраждалими та померлими на Євромайдані, висловлюємо співчуття сім'ям загиблих. Твердо засуджуємо всі акції проти мирних людей. Мирні перемовини, діалог - є самий кращий спосіб вирішувати всі проблеми на благо українського народу і всіх національних меншин країни та Русинів, Руснаків, Лемків в тому числі, як це є в Європейській моделі щодо політики національних меншин.

Ми сподіваємося, що в Україні переможе демократія. Ми впевнені, що Україна скоро стане членом Європейської Унії, як і Русини, Руснаки, Лемки України.

1. Сербія - Георгій Папуга
2. Словачія - Владімір Противняк
3. Румунія - Юліус Фірцак
4. Угощина - Степан Лявинець
5. Україна - Микола Бобинець
6. Чехія - Олександр Мошкола

Підписами членами Світової
Ради, 1 марта у Деві, 2014.

1. Сербія - Днро Папуга
2. Румунія - Юліус Фірцак
3. Мадрицця - Степан Лавінец
4. Словачія - Владімір Противняк
5. Україна - Микола Бобинець
6. Чехія - Александр Мошкола

05 березня 2014, 21:43

НАШІ ЛЮДИ

ВІДІЙШОВ У ВІЧНІСТЬ ОДИН ІЗ ЗАСНОВНИКІВ ОБ'ЄДНАННЯ ЛЕМКІВ КАНАДИ

Іван Оленич 19 Лютого 1925 – †23 Березня 2014

Іван народився 19 Лютого 1925 року в старовинному селі Радошиці на Лемківщині. Наймолодший син із семеро дітей Івана Оленича та Катерини Ленцьо. Як малому Івасеві було лиш п'ять літ, батько помер. Найстарший брат Стефан перебрав господаркою, а улюблений дідусь малого Івася виховав його у доброму релігійному дусі і запалив у нього гордість за український народ. Трагедія 2гої світової війни не обминула молодого Івана, в 1942-ому році, сімнадцятилітній Іван, опинувся на невідільничих роботах в фабриці машинерії в місті Бомлітс, Німеччині. Розлучений з родиною, в чужих та тяжких обставинах переживає горе та лихо тих буремних воєнних часів.

Під душпастирським впливом отця Филимона Побігушки, Іван зміцнив свою любов до церкви та свого народу, України. З щирим серцем і душею включився у життя нової родини біженців в таборі Гайденав в англійській зоні. Брав активну участь у громадському житті, скінчив курси українознавства та здобув освіту за фахом кравця. В таборі панувала злагода і порозуміння і громада жила як одна велика сім'я з великою метою поширення та розвитку української культури.

В 1946 році, в таборі, на вечорницях зустрів свою маленьку Юлю. А в 1947 молоді наречені записалися виїхати до Великої Британії та вирішили розпочати родинне життя разом на чужині, ніж вертатись на Україну зі Сталінським режимом мук і тортур. Одружилися і поселилися в місті Рочдель де працювали у текстильних фабриках. На чужині спочатку без знання мови життя було тяжке, але завдяки підтримки громади та відчуттям єдності, з часом, їм стало легше. У липні 1948-го року в родині Оленич народився син Володимир. Для того щоб зберегти мову і українську ідентичність, у Рочделі було створено український садочок та школу. У Лютому, 1952 р. народився син Роман, а вже у серпні 1953 р. народилася дочка Ірина, а, за нею, у жовтні 1956 р. народилася друга дочка Лариса. Протягом тих 10 років життя у Великій Британії - Іван невтомно працював при церкві, школі та громаді (СУБ,СУМ та церковним комітетом між іншим).

В Жовтні 1957 родина виїхала до Канади, а вже у грудні цього ж року родився син Ярослав. Від самих перших днів в Канаді родина були членами парафії Св. Миколая. На початках, Іван працював як кравець у верстаті а згодом у 1962 році відкрив власну майстерню і хімчистку. В 1974 році перейшов на постійну працю у школі, де працював аж до відходу на пенсію в 1990 році.

По приїзді до Канади п-во Оленичі включились до громадської праці, Іван стає членом Ліги Визволення України (тепер ЛУК), СУМ та 28 Травня 1961 року за ініціативою його та Павла Харадчака, засновано Торонтонський відділ Організації Оборони Лемківщини

імени композитора Михайла Вербицького. Першим головою відділу вибрано Івана Оленича. В 1974 році ООЛ переіменовано і створено Об'єднання Лемків Канади в якій Іван довгими літами був членом і працівником. Іван Оленич був ініціатором збірок на поміч українцям в Польщі та Україні. Збирали гроші і висилано до українських греко-католицьких і православних церков на Лемківщині, а також окремим особам та організаціям.

Протягом всього життя, Іван працював невтомно для своєї родини і для української громади. Як батько, він був найкращий. Разом із дружиною Юлею виховали своїх дітей у християнсько національному дусі, вчили берегти рідну мову, культуру, традиції та любити і захищати все українське.

Останні роки життя, Іван разом із дружиною Юлею, з великим задоволенням прожили у пансіоні ім. Івана Франка. Іван Оленич захворів раптово місяць після своїх уродин. Провівши два дні в лікарні, нажаль, хвороба не відпустила його, а серце скучало за дружиною Юлею (яка упокоїлась в Бозі 20 Травня 2012 року). Упокоївся він у Бозі 23 Березня 2014, залишивши сина Володимира з дружиною Любою, сина Романа, дочку Ірину з чоловіком Петром, дочку Ларису з чоловіком +Девідом, сина Ярослава та онуків Михайла, Христину, Петра, Андрійку, Расна, Лука та Артура.

Родина щиро вдячна працівникам пансіону за їхню пильність і зразкову працю та опіку над Мамою та Батьком. Івана всі будуть пам'ятати як скромну, тиху, невтомну, теплу людину з великим серцем, яка присвятила все своє життя родині та громаді.

Вічна пам'ять Івану Оленичу!

ЗОСТАНЬТЕ МІ ЗДРАВИ!

Цими березневими днями виповнилося 20 років міському осередку Всеукраїнського товариства «Лемківщина», що в Копичинцях на Гусятинщині. А у вересні лемки відзначатимуть ще й 10-річчя з дня відкриття в містечку пам'ятного знака до 60-річчя депортації українців і 70-річчя з часу переселення.

директор бібліотеки для дітей Галина ТУРОК

Від старого до малого

Копичинське товариство лемків народилося зі свята «Лемківська родина», яке колись організував у другій школі Роман Карлович Островський, нині директор Чортківського радіо. Першим головою товариства була Любомира Іванків, а з 1995 року його очолює Іван Іванович Пласкінь, він і

голоує в районній організації.

Саме Іван Іванович із побратимами-старійшинами Зіновієм Желізнякам та Іваном Куциною зустріли нас у місцевій бібліотеці для дітей, де зазвичай збираються лемки. Про те, чим копичинське товариство відрізняється від усіх інших, розповіла директор книгозбірні Галина Турок — архіваріус товариства, генератор ідей, берегиня традицій і звичаїв. Ця жінка постійно дбає, щоби

лемківське коріння не всихало в душах і пам'яті прийдешніх поколінь. Цікаво, що родом вона з центру України, але вийшла свого часу заміж за лемка і прикипіла серцем до культури цього унікального етносу.

Завдяки Галині Миколаївні в книгозбірні є лемківська бібліотека, підшивки газети «Дзвони Лемківщини». Тут ведуть альбом-часопис «Наша велика родина», постійно діють книжкові виставки лемківської тематики, часто відбуваються зустрічі, свята за участю лемків.

Іван ПЛАСКОНЬ, Іван КУЦИНДА, Зіновій ЖЕЛІЗНЯК

Монастириськах. Тоді ж подив гостей фестивалю викликав макет дерев'яної лемківської церкви, виготовлений умільцями з Копичинців, виставка полотен вихідця з Копичинців художника Михайла Лихоти. Вони нині зберігаються в місцевому музеї театрального мистецтва.

Тож діти з лемківських родин не лише з книжок знають про культуру своїх пращурів. Уже покійна лемкиня Ольга Черниш навчила нащадків, як правильно вишивати лемківський стрій. Світлої пам'яті народна цілителька Марія Щетина передала своїм внучкам багатий репертуар лемківських пісень. Тепер у бібліотеці готують майстер-клас із писанкарства. Писати лемківські писанки дітей навчатиме Людмила Козак, вона теж із лемківської родини.

Автор: **Ліля КОСТИШИН**

Фото: **Василь БУРМА**

Джерело: vilne.org.ua

ПИСАНКИ 2014 У СЛОВАЧЧИНІ

(15 річник оглядового змагання в розписуванні великодніх писанок)

великодніх писанок. На цьогорічному вернісажі виставки поєднаному з оцінкою та врученням нагород кращим майстрам писанкового розпису

28 березня 2014 у виставочному залі Словацького національного музею - Музею української культури в Свиднику було відкрито виставку ПИСАНКИ 2014 - 15 річник оглядового змагання в розписуванні

взяло участь 26 писанкарів, в тому числі 2 чоловіків з Бардієва, Бардіївської Нової Весі, Буківця, Грибова, Ленартова, Маківця, Мальцова, Нижньої Писаної, Свидника, Свиднички, Снини, Стащина та Стропкова. Взагалі, на виставці експонуються майже 500 великодніх писанок.

Організатори виставки призначили 8 нагород за найкращі колекції писанок слідуючим майстрам-писанкракам: Анні Андрейко (Свидник), Любові Балащак (Бардіїв), Марії Максиновій (Бардіїв – Нова Вес), Марії Кравець (Свидник), Марії Блянді (Ленартів), Маріїв Мацко (Стропків), Олені Ловінгеровій (Мальців) та Анастасії Мацко (Свидник). Під час

відкриття виставки писанкарки Божена Шелепець (Свидник) та Рената Кандрава (Свидничка) демонстрували практичні зразки оздоблювання великодніх писанок традиційною.

Своїми творами майстри писанкового розпису щороку поповнюють писанковий букет новими кращими і цікавішими орнаментальними композиціями і зображеннями, осучаснюючи таким чином традиційну орнаментальну культуру новими мотивами. Переважна більшість цих мотивів призначена рослинним

орнаментам у вигляді весняних квітів, які, властиво, є відображенням їх переживань та почуттів, зв'язаних з весняним пробудженням природи до життя. Щодо технічного виконання на виставці переважають колекції писанок, виконаних восковою традиційною технікою розпису – технікою кольорового фарбування (батик) та технікою розпису пластичним багатокольоровим орнаментом; техніка продряпування („вишкрябування”); техніка обклеювання сферичної поверхні яйця різними природними матеріалами – різнокольоровими текстилями, техніка дрітування та техніка мадейри (за білою тканиною оздобленою діркованою вишивкою), яка в останньому часі

набуває великої популярності, особливо серед майстрів писанкового розпису чоловічої статі. Творча активність писанкарок, їхня професійна майстерність, індивідуальний вклад в розвиток та популяризацію орнаментального писанкового мистецтва збагачують народну орнаментальну культуру не лише Північно-Східної Словаччини, але й колорит .

На цьогорічній виставці як допоміжний виставочний атрибут, який гармонійно доповнював орнаментальні писанкові мотиви експонуються чудові вишивки вже покійної вишивальниці Анни Панчак з Пряшева, родом із славетного села Чертіжне на Меджлабірщині, в одному з найвідоміших та найславетніших осередків орнаментального писанкового розпису в колишній Чехословаччині.

Виставка триватиме до 31 травня 2014 року.

Йосиф Вархол

СВЯЩЕНИКОМ НА КОВЕЛЬЩИНІ БУВ ОТЕЦЬ З АМЕРИКИ

Про нього написав дві рукописні книги його син за океаном

Валерій НЕВІРКО

Коли у село Мельниці Ковельського району надійшло з Канади дві рукописні книги – здивуванню людей не було меж. Гарною українською мовою заокеанський українець Іван Попель виклав у цих фоліантах історію страдницького і трагічного життя своєї родини, зокрема батька, православного священика Михайла, який перед війною служив у селах Ковельщини.

З рукописними фоліантами знайомимося у Мельницькій сільській раді. Гортаєш і диву даєшся: це ж скільки років пішло автору на те, щоб зібрати стільки інформації, впорядкувати її, знайти фотографії, а потім ще й сісти і від руки чорнильною ручкою написати два томи по 600 сторінок кожен! Окрім фотографій багатодітної родини і описів її поневірянь по світах, можна прочитати й історичні дані про села України, назви вулиць, схеми розміщення того чи іншого будинку. Це воістину неоціненне надбання для нащадків!

Валерій Невірко, який працює у сільській раді фахівцем із соціальної роботи, розповідає, що з автором книг Іваном Попелем познайомився ще його батько – на той час голова Мельницької сільської ради. У них зав'язалося листування, і у другій половині 1990-их років уже старенький Іван кілька разів навідувався в Україну, зокрема й у Мельниці.

– Іван жив у Торонто, працював фотографом, – розповідає Валерій Сергійович. – З листів видно, що чоловік він дуже набожний, бо, як правило, закінчував свої листи фразою: «Остаюсь у Бозі. Ваш Іван Попель». Та він ніколи і не приховував той факт, що батько-священик виховав семеро своїх дітей у патріотичному дусі та любові до України. У 1981 році він розпочав шукати матеріал про отця Михайла, і якимсь чудом потрапив йому журнал «Українське православне слово» за липень 1958 року, у якому Трентонська православна бригада згадує про свого першого православного священика Михайла Попеля.

Вітер історії й справді не носив, а просто жбурляв родину Попелів. Михайло народився на землях східної Польщі, тож усе життя вважав себе лемком, українцем. Цікавитися історією церкви, релігією та святенництвом почав ще у польській гімназії. Після закінчення 23-річним потрапив в Америку. Навчався на старокатолицькому теологічному факультеті Чиказького університету. А після одруження з етнічною українкою Магдаленою Демко його висвятили у сан священника. Він дбав про організацію церковних громад в містах, де проживали українці з Польщі, Буковини, Галичини. Організував українську православну церкву в місті Мілуока. На почесному місці у храмі і досі висить портрет Михайла Попеля – першого її священника. Але заледве почувши про зміни в Україні (під час першої революції), подружжя, не задумуючись, вирушило на Батьківщину.

Деякий час проводив місіонерську працю на Лемківщині, але польському уряду не сподобалося таке активне проповідництво православної віри. Тож мусив переїхати у село Мельниці Ковельського повіту.

– Судячи зі спогадів та документів, які відшукав Іван, його батько тут розгорнув активну діяльність, – розповідає Валерій Невірко. – Організував гурток молодого церковного братства, бібліотеку, хор. Спонукав чимало молоді до навчання в гімназії Ковеля та вузах Львова. Коли у нас в селі сталася велика нищівна пожежа, він добився створення пожежної команди, створив фонд допомоги для погорільців. Він навіть вчив людей, як можна заробляти гроші, створивши кооператив з переробки молока, яєць. Але коли у 1939 році прийшла радянська влада, з церкви забрали дзвони, бібліотеку конфіскували, а самого священника змушували публічно виступити перед народом із зізнанням, що Бога немає. Відмовився – і в ту ж ніч зі всією родиною був вивезений у Сибір. У 1941 році, майже одразу, не витримавши каторжних робіт, захворіла і померла його дружина Магдалена. За кілька років, вже по закінченню війни, Михайла Попеля амністували. Тож родина на якийсь час оселилася у степах Казахстану. Там священнику навіть запропонувати бути Єпископом Ташкентським. Відмовився, сказавши: «Нехай я краще залишуся простим священником на своїй рідній землі, аніж єпископом на чужині». Родина таки повернулася на свою рідну Лемківщину, але ненадовго. Грянула операція «Вісла», і Попелів переселили на захід Польщі.

Скромну священницьку службу провадив отець Михайло до останку свого життя. Виховав патріотами дітей, які в бідності і стражданнях ніколи не губили людської гідності, не забували, що вони українці. А ті в такому ж дусі виховують уже своїх нащадків...

Автор: **Мирослава КОСЬМІНА**

Джерело: visnyk.lutsk.ua

МОЛИТВУ «СЛУХАЮТЬ» НЕЧУЮЧІ

(Отець Михайло відправляє Службу Божу мовою жестів)

Якось побачила у церкві, як за священником сурдоперекладач «дублює» молитву тим, хто не чує. Виявляється, замість сурдоперекладача молитву для осіб з вадами слуху може привести священник. В отця Михайла Фенканіна (на фото), який народився і виріс у Польщі, — чудовий слух і добре серце. Священик опанував мову жестів і тепер доносить слово Боже до кожного, хто має проблеми зі слухом.

- Як сталося, що людина, яка народилася і виросла у Польщі, опинилася в Україні і стала священником?

- Я виріс у греко-католицькій родині у Польщі. Старше покоління у моїй родині було переселене з Лемківщини під час операції “Вісла” у невелике містечко Битів під Гданськом. У Битові була греко-католицька церква, батьки нас виховували в українських традиціях. Коли навчався у школі, прислуговував священникові, мріяв і сам колись стати духовною особою. А коли до нас приїхав священник зі Львова, розповів йому про своє бажання присвятити своє життя Церкві. Священик запропонував вступати у Львівську духовну семінарію. Мені тоді було 18 років.

- І вас, поляка, відразу прийняли?

- Пригадую, ректор семінарії отець Богдан Прах сказав, що не знаю української мови. Було соромно, але то була правда, бо спілкувався українською на лемківський лад з польським акцентом (сміється. - Г. Я.). Почав вивчати українську мову, бо поставив собі за мету вчитися у Львові. Попри те, що у нашій родині п'ятеро дітей, батьки переживали, що їду вчитися в іншу країну, але водночас були горді з того, що їхній син буде вчитися у рідній Україні.

- Під час навчання у семінарії вивчали мову жестів?

- На третьому курсі поїхав в англomовний табір, де зустрів волонтера — священника зі Штатів, який працює з нечуючими. Отець навчив нас розмовляти

мовою жестів. Коли повернувся на навчання, вирішив серйозно досліджувати цю тему, бо бачив повний занепад в Україні мови жестів. На прохання митрополита Ігоря я залишився у Львові і відправляю Службу для людей з вадами слуху і таких, що нечують.

- Як довго вивчали мову жестів?

- Спочатку мову жестів вивчав у Польщі. Це був перший ступінь мови жестів польської мови. Бо мова жестів у кожної країни — своя. Більше того, є “розмовна” і літературна. І навіть у кожної країни є свій діалект. Довершував навчання в університеті імені Адама Міцкевича у Познані. Лише тоді повернувся до Львова.

- Є спеціальна церква, куди приходять люди з вадами слуху?

- Відправляю у монастирі сестер-студиток щонеділі і у великі свята, якщо випадають на будні. Сюди приходять нечуючі з усього Львова. У місті налічується понад тисяча осіб з вадами слуху. До церкви на молитву приходять 50 осіб.

- Чому так мало?

- Можуть бути іншого віросповідання, є такі, що не вірять у Бога. І багато є таких, що не мають інформації, де можна “послухати” спеціальну Службу. А ті, хто є нашими парафіянами, знають, що у монастирі сестер-студиток дають шлюб мовою жестів, тут можна охрестити дитину. Діти з вадами слуху йдуть у нашої церкві до Першого Причастя. Служба для нечуючих відрізняється від традиційної, я стою обличчям до парафіян, а не спиною. Я ж доношу їм молитву мовою жестів.

- Не було бажання з таким багажем знань повернутися до Польщі?

- Спочатку дуже сумував за домом. Але коли приїжджав до Польщі на канікули, постійно думав про Львів. Хотів жити в Україні і одружитися з україркою.

- Знайшли україрку?

- Аякже! Моя дружина – львів'янка.

- Як батьки поставилися до того, що їхня невістка — україрка?

- У Польщі старше покоління ще має жаль на українців через певні події. І не сприймають, коли поляки беруть собі пару з України. Ми, молодь, ламаємо ці стереотипи. Мішані подружжя — великі проблеми. Постає питання, у якій церкві — римо-католицькій чи греко-католицькій — брати шлюб, де хрестити дитину, куди піде до Першого Причастя. Але батьки моє одруження з україркою сприйняли з задоволенням.

Автор: **Галина ЯРЕМА**

Джерело: wz.lviv.ua

КУЛЬТУРА

ДЕРЕВ'ЯНІ ЦЕРКВИ НА ЛЕМКІВЩИНІ

Продовження раніше надрукованої публікації на цю ж тему «Дерев'яна архітектура Лемківщини».

На території Карпат, заселеній українськими верховинцями, у будівництві дерев'яних церков витворились три основні стилі, що відповідали трьом етнографічним групам – гуцулів, бойків і лемків. На Гуцульщині, яка була заселена найпізніше, церковний стиль сформувався під виразним впливом візантійської мурованої архітектури. Дерев'яні гуцульські церкви побудовані у формі рівнораменного хреста, причому середня частина будувалась звичайно найбільша і найвища, а чотири інші – дещо менші і нижчі.

На Бойківщині будинок дерев'яної церкви складається з трьох частин: вівтаря, нави і бабинця. Кожна частина прикрита окремим дахом високої конструкції з багатьма заломами. В типовій бойківській церкві дах головної, тобто центральної нави, здіймається найвище, а інші, що прикривають вівтар і бабинець, будуються дещо нижче і на одному рівні. Найгарніші типи бойківських церков можна побачити в околицях Турки і Стрия. Як в гуцульських, так і в бойківських церквах дзвіниці стоять окремо, на певній віддалі від самої церкви.

Лемківська церква, подібно як і бойківська, також складається з трьох частин: бабинця, центральної нави і вівтаря, побудованих у зруб. Найбільша, майже квадратова частина церкви – це центральна нава, натомість бабинець вже дещо вужчий, так само як і вівтар, який в старших церквах будується у формі чотирикутника, а в конструкціях новішого типу часто замикається в формі половини восьмикутника.

Вівтар і центральна нава криються склепінням з рублених брусів, зложених у піраміду, яка під верх робиться щораз вужчою, а стеля над бабинцем завжди буває пласка.

На пірамідально звуженій конструкції стелі над вівтарем та центральною навою покладено позаломлювані гонтові дахи, закінчені круглим дерев'яним підбанником, на якому лежить покрита гонтом баня з залізним хрестом. Спосіб побудови стелі і криття дахами ломаної форми уподібнюють лемківські церкви в конструктивному відношенні до бойківських церков.

Правдоподібно звідти виводиться архітектура лемківських церков. Притаманною для лемківської церкви є натомість вежа, побудована над бабинцем, яка становить одну цілість з будинком церкви. В лемківських церквах на північному боці Карпат і в більшій частині церков на південному боці – вежі не мають кутової конструкції, як решта будинку, лише стовпчасто-каркасну, покриту зверху гонтами або дошками. У верхній частині вежі знаходиться виступ, а цілість покрита дахом, що має форму низької піраміди, яку завершує баня. Лише на південному боці Карпат зустрічаються подекуди церкви лемківського стилю, в яких нижня частина вежі побудована у формі зрубу з кутовим в'язанням, а верхня – в формі стовпчасто-каркасної конструкції. Можна також там знайти церкви, що перед центральним входом або з трьох боків вежі мають підсіння, оперті на стовпах. На Північній Лемківщині подібної конструкції не зустрічається. Лемківська церква відзначається такою характерною прикметою, що її конструкція поступово здійснюється від найнижчої частини – вівтаря через набагато вищу центральну наву, аж до вежі над бабинцем, що домінує над усім будинком. Класична форма церкви майже замикається рівнораменним трикутником, чим зграбніша і стрункіша вежа, тим стильовішим виходить архітектурний об'єкт. Приклади таких церков можна ще тепер побачити в Котаню Яслиського повіту, в Квятоні і Ропках Горлицького повіту, Поворознику і Дубного Новосанчівського повіту, а такого в кількох інших місцевостях.

Крім вище згаданих бувають також церкви зубожілої конструкції, де вежа, замість прилягання до зрубу центральної нави, знаходиться досить далеко від нього і зв'язується з цілістю ніби вузьким присінком, покритим двохсхильним дахом. Такими прикладами є церква в Щавнику Новосанчівського повіту, в Ганчовій і Бортному Горлицького повіту, Малій Святковій та Перегримці Яслиського повіту.

Деформацію гарних архітектурних пропорцій спричинили проекти збільшення місткості будівлі. Церкви були надто малі, не вміщали усіх бажаючих, тому при відновлюванні церкви вежу пересовували вперед на довжину цілого бабинця, а цей останній прикривався двохсхильним дахом.

Багатство карнизів і заломів на церковних дахах спричиняло під час ремонту чимало клопоту. Тому було, що пірамідальне склепіння над центральною навою і вівтарем накривали під час ремонту двохсхильними дахами, внаслідок чого будинок церкви ставав майже цілком подібним до дерев'яних римо-католицьких костьолів. А що інколи робилася і пласка стеля з дошок, то давніший пірамідальний зруб склепіння можна було побачити, лише вийшовши на городище. Прикладом такої перебудови є церва в Горішній Ропиці Горлицького повіту, де без оглядання горища ніхто і не подумав би, що колись то найтипівіша церква лемківського стилю. Часом причиною перебудови даху була пожежа. Наприклад, типова для лемківського стилю і надзвичайно гарна церква в Білянці Горлицького повіту, після пожежі, що знищив верх будинку, була покрита двохсхильним дахом, який цілком змінив її давню форму.

Специфіка лемківської церкви, що полягає у в'язанні вежі в одну цілість з рештою будинку, – безсумнівний наслідок впливу архітектури латинських

костьолів, і то як польських, так і словацьких. Цей елемент дістався в лемківську архітектуру досить пізно, бо і в латинських костьолах процес об'єднання вежі з будинком церкви виступає щойно в XVII ст. На цій підставі можна догадуватись, що в найстарших лемківських церквах, які досі збереглись, побудованих десь в XVII ст., вежі мабуть добудовано пізніше, і лише тим фактом можна пояснити причину, чому в середині вежі трапляється інколи зруби стін бабинця, в'язані з брусів. В пізніших церквах, які вже спочатку будувались з вежами, у бабинці під вежею часто зовсім немає зрубів; стіни тут побудовано з дошок.

Лемківські церкви покриті дошками або гонтами, а між карнизами даху і в барабанах над банями знаходяться прикраси, вирізані з дошок. Додатковою декорацією церковних будівель була патинована довгими роками поліхромія зовнішнього боку стін. Церкви звичайно мальовано червоною фарбою, а окремі елементи карнизів покрівлі та підбанники малювалися кількома барвами, наприклад, зеленою, блакитною, жовтою та ін. Сліди такої поліхромії можна й тепер побачити на церкві у Великій Святковій Яслиського повіту.

Як вже було згадано, описані тут лемківські церкви виступають на території Лемківщини по обох боках Карпат, з тим, що на північному боці не досягають вони східної границі Лемківщини, а на південному боці досить далеко її переходять. Свого часу найдалі на схід висуненою церквою, побудованою у лемківському стилі, була на північному боці Карпат церква в Липівці (розібрана у міжвоєнний період), а тепер – церква в Балутянці. Ці села знаходяться в долині Яселки у Сяницькому повіті.

На південному боці Карпат церкви лемківського стилю зустрічаються, як було згадано, значно далі на схід. Бачимо їх у горішній частині басейну р.Уж (Костріна, Соля), над середньою течією р.Латориця в околицях Сваляви (Плоска, Обава), тобто на території, що належить вже до Бойківщини, званою там «Верховиною». На східній частині Північної Лемківщини, точніше – в долині Ослави, виступає типовий тип церков, відмінний від решти Лемківщини, який заслуговує окремого розгляду.

Новіші церковні будівлі з кінця XIX або початку XX століття в лемківському стилі вже не будувалися. Високий зруб, двохсхильні дахи і низькі вежі, зв'язані з будинком, уподібнювали б їх загально до латинських костьолів, якби не візантійська форма бані, що прикриває вежу. Серед новіших церков Лемківщини з'являлися часом форми зовсім чужі місцевим традиціям, як, наприклад, дерев'яна церква в Гладішові Горлицького повіту, збудована в плані рівнораменного хреста, або кілька церков ще іншого стилю, подібного до того, що виступає на низових просторах, заселених українцями (Криве Горлицького повіту).

Частково внаслідок військових дій, а частково – пізніших ні церкви на Лемківщині були знищені настільки, що з них не залишилось найменшого сліду (Чертіж, Вижній Регетів Горлицького повіту). Від ряду літ консерваторські органи ремонтують церковні об'єкти. Завдяки цьому відновлено, наприклад, церкви в Котані Яслиського повіту, в Поворознику Новосанчівського повіту, ремонтуються церкви в Ганчовій і Бортному Горлицького повіту. Консерваторські роботи

вимагають значних коштів і це не дає змоги одночасно забезпечити більшу кількість пам'яток. А церков стає все менше. Доказом цього є прекрасна церква в Ставищах, яка згоріла в 1967 р. Щоб забезпечити матеріали, для дослідження архітектури лемківських церков, а також з метою допомогти у майбутніх консерваторських роботах, протягом трьох років (1965-1968) проведено акцію фотографічної документації лемківських церков, яку закінчено у 1968 році. Проведено її спільними силами лабораторії для досліду народного мистецтва при Інституті мистецтвознавства Польської Академії Наук і Музею народного будівництва в Сяніку. В цьому процесі увіковічено в сотнях фотознімках сто процентів існуючих на цей час на Лемківщині дерев'яних церков, без огляду на чистоту їхнього стилю, архітектурну вартість, час будови чи стан технічного збереження. Зібраний таким чином матеріал дав повний образ існуючого на цю пору сакрального будівництва Північної Лемківщини.

Джерело: Райнфусс Р. Дерев'яні церкви на Лемківщині // Дерев'яна архітектура українських Карпат / Ред. І.Гвозда. – Нью-Йорк: Фундація дослідження Лемківщини, 1978. – с.46-49

У САМБОРІ – ВИСТАВКА ЗАРУБІЖНОЇ КОЛЕКЦІЇ КАРТИН ОЛЕКСИ НОВАКІВСЬКОГО

Учора в історико-етнографічному музеї «Бойківщина» м. Самбора Львівської області у рамках культурних заходів, присвячених 140-річчю від дня народження відомого українського художника Олексі Новаківського, відкрилася закордонна виставка його творів, яка є однією з найбільших приватних збірок творів майстра пензля, що знаходиться за межами України.

Про це сьогодні, 7 березня, повідомив кореспондент ІА ZIK.

Експозицію складають понад п'ятдесят олійних полотен, акварелей та рисункових начерків, які є в приватній колекції Миколи Мушинки – відомого в Словаччині українського культурного та громадського діяча, фольклориста, краєзнавця, мистецтвознавця, доктора філологічних наук, професора. Він на запрошення директора музею «Бойківщина» Роксоляни Данчин привіз малярні роботи до Самбора після виставки у Тернополі.

Під час відкриття виставки виступили власник колекції пан Микола Мушинка, його давні друзі – керівники Світової Федерації Українських Лемківських об'єднань та обласного товариства «Лемківщина» Софія Федина та Степан Майкович, проректор Львівської національної академії

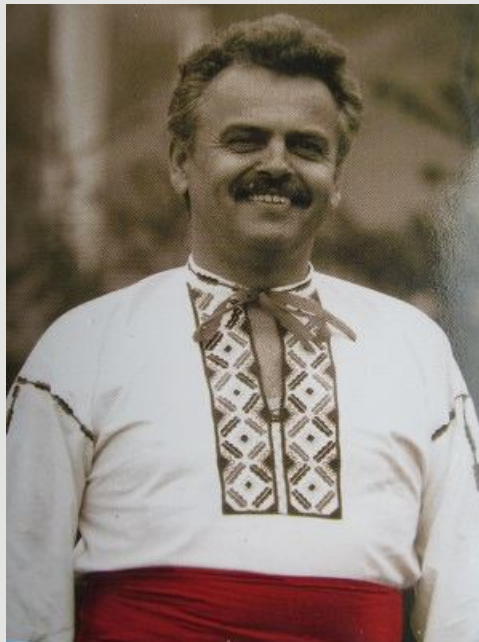
мистецтв Роман Яців та інші. Вони поділилися думками про художника Олексу Новаківського, його полотна.

Відзначалося, що у Львові, де в музейних та приватних збірках зберігається переважна більшість мистецького спадку Олекси Новаківського, ці твори, що виставлені на оглядини самбірчан та гостей міста, «вчать особливо промовисто, адже сприймаються у широкому контексті творчого шляху митця.

Виставка зарубіжної колекції художніх творів Олекси Новаківського у музеї «Бойківщина» м. Самбора діятиме до травня.

Джерело: zik.ua

У СЛОВАЧЧИНІ ВІДІЙШОВ У ВІЧНІСТЬ НАЙВІДОМІШИЙ ВИКОНАВЕЦЬ НАРОДНИХ ПІСЕНЬ ПРЯШІВЩИНИ Р.СМОТЕР

Рудо Смотер

Ще не встигла висохнути фарба на некролозі Івана Красовського, як до нас дійшло повідомлення про дальшу болючу втрату. Після довгої і важкої хвороби 28 лютого 2014 року у м. Пряшеві зупинилося серце найпопулярнішого співака Пряшівщини другої половини 20-го століття Руда Смотера, заслуженого артиста Чехословаччини.

Він був багатогранним митцем: співаком, музикантом, актором, „народним розповідачем” та навіть художнім керівником 80-членного професіонального Піддукланського українського народного ансамблю (пізніше перейменованого на „Піддукланський художній народний ансамбль”).

Будучи по національності словаком (народжений 28 листопада 1935 року у м. Сабинів у багаточленній робочій сім’ї), він досконало засвоїв не лише лемківську говірку свого оточення, але й українську літературну мову. В його репертуарі

загальноукраїнські пісні органічно чергувалися з лемківськими та його рідними шариськими.

Після перемоги на краєвих змаганнях народної художньої самодіяльності його було 1 січня 1954 року прийнято по конкурсу в оперету Пряшівського Українського національного театру. З великим успіхом він виконував роль Прокопа Шкурата в опереті Г. Квітки-Основ'яненка – М. Лисенка „Сватання на Гончарівц і”, Старосту Шнека (в опереті К. Целлера „Пташник”), Нічіпора („Дванадцять дочок для заміжжя” М. Кропивницького) та Карася (С. Гулака-Артремовського „Запорожець за Дунаєм”). Восени того ж 1955 року він „нарукував” на дворічну військову службу в Прагу, де вже у перший рік заснував співацький ансамбль „Шариш”, пізніше „Летка”.

Восени 1957 р. Р. Смотер повернувся у Пряшівський УНТ, оперета якого була перетворена у „Піддуклянський український народний ансамбль” (ПУНА), який на 42 роки став постійним місцем його роботи. Тут під керівництвом визначних музичних педагогів та диригентів (Юрія Шерегія, Володимира Лібовицького, Юрія Костюка, Юрія Цимбори, Меланії Нємцовой, Степана Ладижиського, Вацлава Дворжака, Володимира Любимова та

ін.) він став солістом номер один не лише в даному ансамблі, але його ім'я стало відомим і популярним далеко за межами рідного краю. Зразком для нього були й співацькі ансамблі України, головним чином Закарпатський народний хор, який часто гастролював у Словаччині. За період діяльності в ПУНА Р. Смотер виступав солістом у понад десять тисячах концертів, а на хвилях української редакції Словацького радіо у Пряшеві (пізніше у Кошицях) його пісні звучали майже щодня і звучать по сей день. Частим гостем він був і у телебаченні. До „Золотого фонду” Словацького радіо увійшли такі пісні Р. Смотера (часто в дуеті з М. Мачошко та іншими солістами): „Ей, гой тилі-тилі”, „Мила моя розмарію садила”, „А за нашов хыжов”, „Ей заграйте, гудаці”, „Ой у нашому селі”, „Женив бым ся”, „Ей, перебирай, Янку”, „Кедь собі заспівам”, „Покошу, покошу”, „Горі загородов”, „Заспало дівча”, „А пониже Темешвара”, „Засвіть мі місячку”, „Ой, травичка зелена”, „А як я був паробочком” та десятки інших. Крім ПУНА він часто виступав

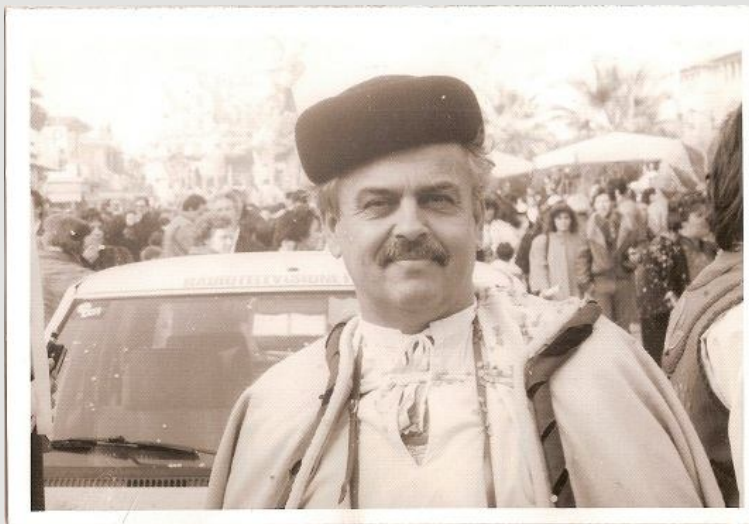
солістом і з іншими професіональними ансамблями, наприклад з Оркестром Бренського радіо. Як це не парадоксально, він, першокласний співак, заради вродженої скромності і вимогливості до самого себе, не має власного компакт-диска. Його пісні збереглися лише в записах радіо, телебачення, колективних дисках та на аматорських магнітних плівках.

Від 1976 по 2001 рік Р. Смотер у

пряшівській редакції Словацького радіо в рамках програми „Село грає, співає і думу думає” було щомісячне віконце „Дума діда Руда”. Це було дотепне і влучне поєднання його жартівливих розповідей з народною піснею та музикою (Рудо грав на кількох інструментах).

З Піддуклянським українським ансамблем в період його найбільшої слави (60-80 роки м. ст.) він побував майже в усіх селах східної Словаччини, але й в інших регіонах Словаччини, а теж у Чехії, Україні, Росії, країнах Західної та Південної Європи, Північної та Південної Америки. Зокрема успішним було шеститижневе турне ПУНА у Францію 1966 року та двомісячне турне ансамблю до наших земляків в США та Канаду на початку 70-х років м. ст. На усіх цих концертах Р. Смотер (часто разом з не менш популярною співачкою Марією Мачошко) виконував „першу скрипку”. Успішними були й т.зв. „виховні концерти” ПУНА – на фестивалях, у школах тощо. І на них соліст Рудо Смотер охоче передавав свій досвід та любов до пісні молодому поколінню.

За власними підрахунками Руда Смотера в часі свого перебування в ПУНА він здійснив 58 художніх гастролей у 19 країн світу. З таким результатом могли в тому часі похвалитися не багато професіональних співаків Словаччини. Йому кілька разів пропонували ангажемент в інших професіональних колективах та він залишився вірним своєму Піддуклянському ансамблеві, в якому він знайшов не лише покликання, але й життєву подругу – співачку Анну Бірчак, уродженку Руської Волі над Попрадом, яка як і чоловік, ціле життя працювала в тому ж ансамблі, і, залишаючись в тіні, створювала оптимальні умови для його праці.

У 2001 році у Руда Смотера, який до того часу ніколи не терпів жодним недугом, трапилося нещастя – параліз мозгу, який назавжди вивів його зі строю. Завдяки зразковій опіці лікарів та дружини він ще майже тринадцять років „мучився”. Були часи, коли його здоровільний стан тимчасово стабілізувався. Десь у 2002 році він з напруженням останніх сил ще заспівав кілька пісень на урочистому концерті. Був це його прощальний концерт з глядачами. На сцену він вже більше не повернувся, однак інтенсивно стежив за всім, що діялося навколо нього, головним чином, посередництвом преси, радіо та телебачення. Час від часу він давав інтерв'ю журналістам.

До 70-ліття з дня народження Руда Смотера його швагер Іван Бірчак видав 166-сторінкову багато ілюстровану книжку „Рудо Смотер і його пісня”. В її основу покладено розмови автора із співаком про його життя, ставлення до народної пісні та висловлювання про нього друзів і співробітників. Тут же подано його

бібліографію, список найпопулярніших пісень його репертуару (деякі з нотами) тощо. Ця книжка – найвагоміший документ про життя і діяльність співака, який просту народну пісню підняв на п'єдестал високого професіонального мистецтва.

Пісня супроводжуватиме його і на похороні у пряшівському Будинку скорботи у вівторок 4 березня цього року.

Микола Мушинка

У СВИДНИКУ ПРОЗВУЧАЛА НЕВМИРУЩА ПОЕЗІЯ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

29 березня 2014 в просторах СНМ – Музею української культури в Свиднику відбувся вже 24 огляд з художнього читання жінок Струни серця ім. Ірини Невицької.

Організатором даної імпрези були: Союз русинів-українців Словацької Республіки, Спілка українських письменників Словаччини, місто Свидник, СНМ – МУК в Свиднику, Піддукалянська бібліотека – Клуб художнього слова. У змаганні взяло участь 21 жінок, читців-декламаторів із Снини, Михаловець, Кошиць, Сабинова, Пряшева, Ряшева, Бардієва, Грабівчика, Млинаровець та Свидника, які змагалися в двох категоріях.

Конкурсний огляд був приурочений 200-ій річниці з дня народження українського поета Тараса Шевченка, якого все життя та творчість були присвячені українському народу. І сьогодні в оті тяжкі часи для України не одна людина бере в свої руки дві книги - БІБЛІЮ і КОБЗАР. Без першої була б духовно й морально неповноцінною, а без другої немислимою як народ. Може й зате в художньому читанні переважала Шевченкова поезія. У виконанні жінок-декламаторок прозвучали не тільки твори геніального КОБЗАРЯ, але й вірші інших авторів, які писали про Шевченка. В склад журі входили доц. Зузана Ганудель (голова), д-р педагогіки Івета Світок та Мгр. Марія Белей, які призначили слідуючих переможців в окремих категоріях: **за кращий вибір твору**

(перша категорія) Наталія Лісничук з Михаловець; **друга категорія:** Ольга Урам із Свидника та Анна Бандурич із Снини; **за краще виконання твору (перша категорія)** Івана Світок з Пряшева, **(друга категорія)** Софія Кундрат із Свидника. З власною творчістю представилися Люба Бахур із Свидника, Марія Пасічник з Бардієва та Ніна Загурак із Сабинова, твір якої журі оцінила за актуальність. Всім жінкам-декламаторкам було вручено дипломи

за участь та сувеніри.

Післяобіддя відзначалося святковою галакопрограмою, яку конферувала авторка цих рядків, яка була одночасно й сценаристкою даної програми. На ній шановних гостей та всіх присутніх привітав голова ЦР СРУС СР Петро Сокол, між якими були, крім іншого,

й приматор міста Свидник Інж. Ян Голодняк, генеральний консул України в Пряшеві Ольга Бенч. Після короткого вступу Зузани Ганудель про вплив ідей Тараса Шевченка на творчість Ірини Невицької, виступили учні гуртка української мови під керівництвом вчительки Мгр. Оксани Хавко Основної школи по вулиці Карпатській 803/11 у Свиднику. Вони прочитали віршик про природу а сестрички Данієлка та Катеринка Піпасові заспівали ще народну пісню у супроводі Ладислава Слука. А далі представилися вже жінки-декламаторки. Ще на самому початку жіноча співацька група Свидничанка заспівала Шевченкові «Думи мої, думи мої». Виступи читців-декламаторів збагатили й гості з Ужгороду: Леся Дубенко прочитала вірш «Голос Божої Матері» лауреата Шевченківської премії за 1997 рік поета Петра

Скунця, а Данієла Якобчук задекламувала вірш Ліни Костенко «Щасливиться». В багатьох Шевченкових віршах зображено нещасливу долю жінки - жінки скривдженої, пригнобленої, безправної чи безталанної матери. У виконанні Івани Світок, студентки Пряшівського університету та свидничанки Галини Бокош-Мивканич прозвучала поема «Тополя» а Катерини Клімко, так само студентки того ж самого університету вірш «Нащо мені чорні брови», Марія Хомова з Ряшева прочитала уривок «Катерини», а свидничанка Марія Барна вірш «У нашій раї на землі». Т. Шевченко змалку слухав мелодійні речитативи сліпих співців-кобзарів, творців та інтерпретів епічних історичних пісень у супроводі старовинної української кобзи. Все це інспірувало поета в його подальшій творчості, а свою першу поетичну збірку він назвав «Кобзар» (1840). В поданні

Анни Дзуроваої з Млинаровець прозвучали вірші Шевченка «Лічу в неволі дні і ночі», «Розрита могила» Світлани Мартинюк з Кошиць та свидничанки Надія Мущик уривок з поеми «Кавказ» й Ольги Урам - «Тарасова ніч». Присутніх захопив виступ студентки Ягелонського університету в Кракові, яка цього часу навчається на кафедрі української мови та літератури Пряшівського університету, Вероніки Ґоголі з модерною поезією Василя Махна «Прощання з ілюзіями». Галаконцерт закінчився декламацією на різних мовах Шевченкового послання - ЗАПОВІТУ різними мовами: англійською болгарською,

німецькою, польською, руською, сербською, словацькою, французькою та чеською. А популярна співацька жіноча група Свидничанка разом з присутніми заспівали цей своєрідний гімн визвольної боротьби українського народу.

Естафету ювілейного 25 річника СТРУНИ СЕРЦЯ ім. ІРИНИ НЕВИЦЬКОЇ – цієї надзвичайно цікавої, своєрідної і популярної імпрези перевзяв староста села Удоль Степан Арендач.

Анна Ванько, Грабівчик, окр. Свидник

У «ПЛИВЕ КАЧА» МІСТИТЬСЯ ІСТОРИЧНИЙ КОД НАЦІЇ

Ярослав НУДИК

Революція гідності далася українцям дорогою ціною. Досі – більш як півтори сотні людей вважають такими, що пропали без вісти. Досі – в українських та закордонних шпиталях рятують десятки важкопоранених. Досі – навіть на сороковий день після найбільш масового розстрілу людей – 20 лютого – Небесна сотня поповнюється Героями. І тоді знову на Майдані лунає неймовірно тужливий діалог між матір'ю та сином – лемківська пісня «Гей, пливе кача» у виконанні

«Піккардійської терції». Як пісні відкривають коди доступу до історичної пам'яті українців та що тепер робити тим, хто залишився живим на Майдані, – у розмові з солістом вокальної формації Ярославом НУДИКОМ.

Код доступу – відкритий

– Як давня народна лемківська пісня «Гей, пливе кача» опинилася в репертуарі «Піккардійської терції»?

– У нашому оточенні всі – художники, музиканти, поети – постійно співали її на застіллях та різних збіговиськах. А ініціатором завжди був львівський художник Ігор Павлюк, який заспівував перші ноти, а ми одразу підхоплювали. І попри те, що любили її ще зі студентських часів, руки до професійного запису дійшли, коли працювали над нашим альбомом «Антологія. 2». Туди увійшли виключно українські народні пісні, зокрема й ще одна лемківська – «Зродилися терки» в обробці Миколи Колесси. Якщо з іншими фольковими композиціями ми експериментували, то в «Гей, пливе кача» вирішили нічого не міняти. Залишили оригінальне виконання – соло веде той самий Ігор Павлюк, лише дещо гармонізували аранжування.

Досі бачив лише один негативний відгук – якийсь москалик написав у фейсбуці, що «Пливе кача» у виконанні «Піккардійської терції» нагадує йому хрести та черепи. Я це сприймаю як думку невігласа.

– За останні два місяці «Гей, пливе кача» у виконанні піккардійців звучала, мабуть, у сотні разів частіше, ніж протягом усіх 13 років її «пиккардійського» життя. Як Ти вважаєш, чому власне вона стала реквіємом Небесній сотні?

– Уперше вона прозвучала на Майдані під час похорону білоруса Михайла Жизневського на прохання його найближчого товариша. На жаль, ми не були з

хлопцем знайомі. Тому історію розповідали сусіди Жизневського. Це була його улюблена пісня, яку вони часто з побратимами співали на Майдані. Сам він народився в Гомелі, але останнім часом мешкав у Білій Церкві на Київщині. «Піккардійська терція» тричі була там із концертами. Одного разу – власне, з фольковою програмою. Можливо, він був на одному з наших концертів у Білій Церкві, можливо, почув у Інтернеті. Бо власне зі сцени Майдану ми її жодного разу не співали. Для нас самих стало несподіванкою, коли всіх Героїв почали проводити на той світ під «Гей, пливе кача».

До січня цього року «Піккардійська терція» співала на похороні лише раз – Станіслава Венгleshа – одного із засновників «Солідарності». А відтепер ваш спів асоціюється з масовою загибеллю Героїв. Для Тебе такі конотації є емоційно комфортними?

– Звісно, заспівати оптимістичний гімн Майдану було би, як Ти висловилася, емоційно комфортніше. Але у фольклорі чомусь найбільше запам'ятовується та чіпають за живе власне мінорні пісні. На долю українців випало стільки страждань та випробувань, що автори переповнювалися сумними емоціями й вкладали їх у слова та музику. А особливий пласт – це, власне, поховальні пісні, настільки тужливі, що неможливо втримати сліз.

У них закладений історичний код нації, зрозумілий будь-кому. Так, як у «Пливе кача». Бо кожна мати розуміє, що виховує сина не для того, щоби відпускати на війну, будь-який чоловік не хоче загинути на чужині, сестра чи брат не готові втрачати найближчих. Сьогодні мені вже важко уявити собі прощання з Героями якимось іншим твором. Людина, яка написала цю пісню, перепустила її через серце. Тому зараз із автором в унісон плачуть сотні тисяч людей.

Музика – це психотерапія

– Багато людей зізнаються, що Майдан змінив їхнє сприйняття музики. Скажімо, абстрактні раніше слова гімну набули об'ємності, викликають сильні емоції та справжній патріотизм. У найтривожніші моменти люди ним оберігаються, мов щитом. Те саме і з «Пливе кача». Ти відчуваєш подібне переосмислення?

– Ми вирости в Галичині, виховувалися на нашому гімні. Ми досить часто виконували його перед величезними аудиторіями – на стадіонах перед грою нашої збірної з футболу, на сцені Майдану. І завжди відчували трепет. Тому нині зворушливо спостерігати, коли замість «регіонального» гімн почав набувати статусу загальнонаціонального. Його співають російськомовні українці в східних регіонах, вірні присязі військові в Криму. Гімн тепер об'єднує.

Щодо «Пливе кача», то вона завжди викликала сльози. Утім тепер – особливо. Після страшних подій на Майдані ми всього раз її виконували – на концерті-реквіємі Небесній сотні в Гусятині Тернопільської області. Люди попросили. І коли ти стоїш на сцені, то відділений своєрідним бар'єром від слухачів, а тут – ми всі стояли поруч і ридали. І жінки, і діти, і дорослі сильні чоловіки. Музика – це психотерапія. Навіть емоційно ми її тепер по-іншому співаємо, бо перед очима постають страшні кадри.

Можна згадати і ще одну пісню, яку Майдан «воссресив» – «Переведіть мене через майдан», на слова Віталія Коротича сорок років тому. Найбільш вірогідно, що він її написав про зібраний Сталіном у грудні 1930 року в Харкові великий псевдоз'їзд кобзарів. Диктатор дуже не любив цих музик – сліпих патріотів, які співали на площах та майданах, – тому дав наказ, щоби по дорозі їх усіх розстріляли. Вони теж належать до Небесного воїнства, лави якого поповнили загиблі на Майдані.

– А серед Героїв Небесної сотні є друзі чи знайомі учасників «Пікардійської терції»?

– Немає. Я лише читав біографії кожного з загиблих. І, окрім величезного жалю, відчуваю страшний сором. Мені соромно, що я там не був серед них. Що я залишився живий. Відчуваю себе в боргу перед Героями та їхніми родинами. Шкода, що людська пам'ять – коротка. Тому принаймні я робитиму все для того, щоби люди не забували своїх Героїв. Для прикладу, нас часто питають – чи писатимемо про Небесну сотню якусь пісню. Спеціально – ні. Щоби не було піару на смертях. І, слава Богу, пікардійці в цьому питанні солідарні. Можливо, коли емоції вщухнуть, щось і народиться. Але нині, крім жаху і внутрішнього неспокою, нічого ми не відчуваємо.

– На Помаранчевій революції короткочасним, але сповненим оптимізмом хітом було «Разом нас багато», на Майдані, на жаль, хіт сумний. Як революції впливають на мистецтво співу? Чи змінився хіт-парад музичних уподобань українців?

Думаю, що Революція гідності вплинула лише на тих, хто відкритий для впливу, хто вміє думати. А якщо людина не аналізує, що відбувається, то вона й не змінює життєвих пріоритетів. Це для неї лише пересічна подія, про яку почує в новинах. Хоча – час покаже.

Наразі жодних змін не помітив. Якщо слухачі зможуть відсіювати відверту пропаганду та музичний непотріб, то честь їм та хвала. Думаю, що зараз буде багато випущено синглів у виконанні найвідоміших зірок. Буде сплеск патріотичних пісень та віршів. На одному з сайтів про поезію вже надруковано понад сотню віршів, присвячених Небесній сотні, написаних поетами з цілої України. А от нових цікавих пісень я ще не чув. Можливо, «Пливе кача» і не дає спокою багатьом виконавцям. Бо для будь-якої творчої людини важливо, щоби твір викликав сильні емоції. Скажімо, після того, як Кос-Анатольський написав пісню на слова Івана Франка «Ой ти дівчино, з горіха зерня», то галичани казали, що він уже може спочивати на лаврах та нічого не робити. Бо це найвище досягнення творчості.

Люструвати не можна вибачити

– Тим не менше, Ти віриш, що очищення українського шоу-бізнесу в довготерміновій перспективі таки можливе?

– Я маю дуже багато запитань до міністра культури – до Євгена Нищука. Гадаю, рано чи пізно серйозна ініціативна група мала би з ним зустрітися та обговорити люстрацію в шоу-бізнесі.

– Це щось нове. У який спосіб? Позбавити нагород чи звань?

– Наразі я над цим думаю, бо сьогодні будь-які кроки треба робити дуже обережно. Однозначно – це не має бути полювання на відьом. Але є багато людей засліплених, несвідомих, є й такі, що свідомо не підтримували Майдан. Я вважаю,

що люди, які себе проявили як ниці пропагандисти, не мають права називатися працівниками культури.

Важко називати імена, прізвища, бо багато хто закидатиме: не маєш права осуджувати. Мені це чути образливо. Пригадую, 2004 року Повалій сказала на «Інтері»: «Я бы посоветовала Леониду Даниловичу ввести танки на Майдан». Це була її промова у прямому ефірі, яку я чув на власні вуха. Хіба така людина має право називатися народною артисткою України? На щастя, тоді ніхто не загинув, але нині поштовхом до прийняття рішень має бути пам'ять про Небесну сотню.

– А як Ти ставишся до того, щоб обмежувати в правах виступати в Україні російських митців, які підписали листа на підтримку політики Путіна? Хтось із підписантів особисто Тебе вразив?

– На всі 100% підтримую. Необхідно заборонити їм в'їзд до України, бо після такого публічного виступу вони для мене перестали бути носіями культури. А найбільше вразив підпис Олега Табакова. Він був добрий актор, але все – для мене його вже не стало. На жаль, а може на щастя, багато хто відкрив свої справжні обличчя. Утім перелік людей, що підтримали Україну – набагато вартісніший і впливовіший.

– Під час Майдану важко було зберігати нейтралітет, всі – навіть найближчі родичі та друзі – ділилися на своїх та чужих. А між співаками теж є такий поділ? Іншими словами – чи є колеги, яким ви не подаєте руки?

– Я не є працівником спецслужб, але переконаний, що таких людей достатньо. Адже в кожного своє розуміння моралі та обов'язку перед Батьківщиною. Утім думати собі я можу, але говорити це вголос – ні. В моєму оточенні, на превелике щастя, таких людей не зустрічав. Слава Богу.

Стан підвищеної боєготовності

– Як впливає перманентна тривога останніх чотирьох місяців на працездатність формції?

– Відверто кажучи – дуже впливає. Іноді ми збиралися на репетицію з благим настроєм активно попрацювати. Але в результаті сиділи за великим дубовим столом у офісі та лише обговорювали події, які блискавично мінялися. Бажання

працювати не було. Ми не могли видобути з себе жодного звуку. Чи народити нову пісню. Просто ступор – сиділи й говорили. І «Терція» в цьому не оригінальна. Знаю багатьох людей, які в офісах не могли працювати, бо голова була зайнята лише Майданом.

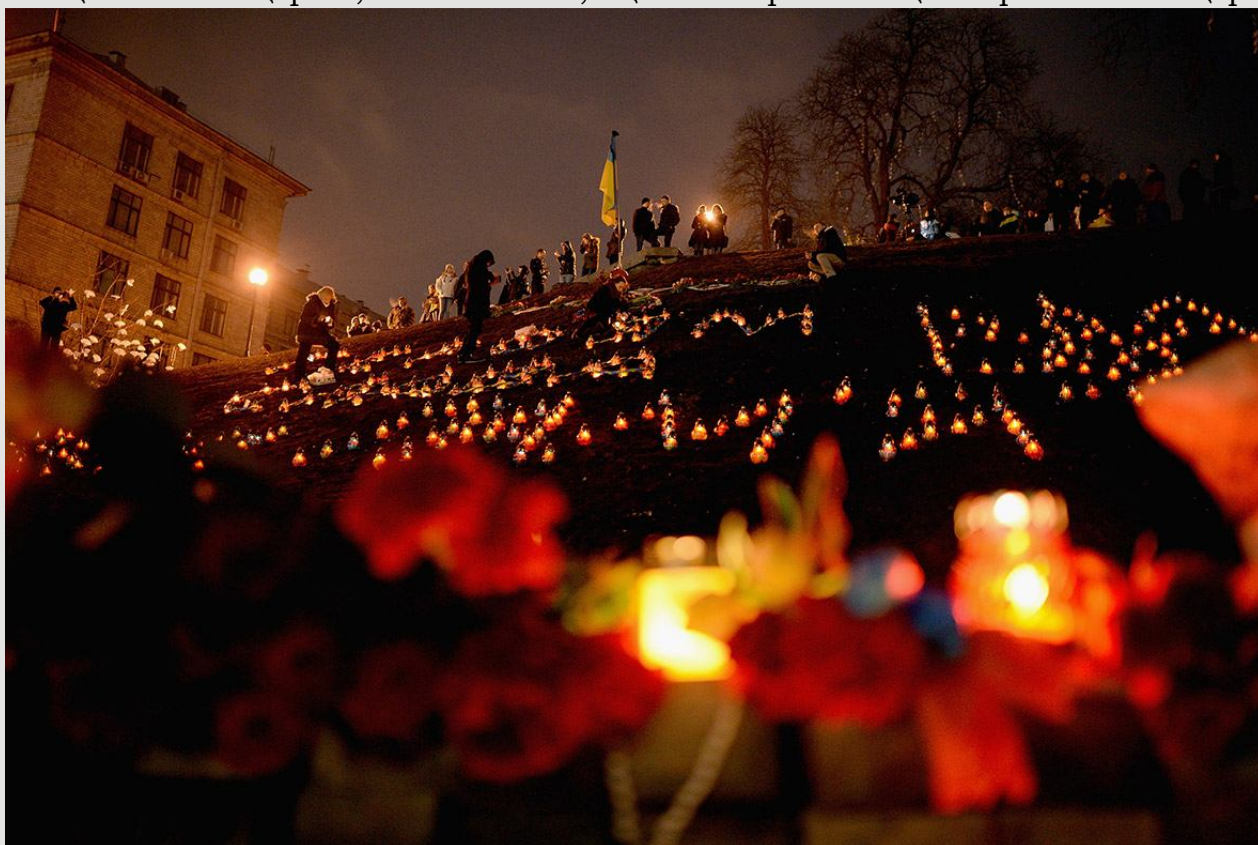
– Побутує жарт, що будь-який українець найкраще розуміється на футболі та політиці. Коли ви всімох розмовляли, то сильно сварилися?

– Насправді полемізували лише з одного приводу – як покарати винних. Ми не представники каральних органів, але починали моделювати: рамки злочинів та покарання. Я – прихильник карати з тверезим та холодним розумом. Треба заспокоїтися, прийняти холодний душ і – всіх жорстоко покарати. Мама одного з хлопців із Небесної сотні сказала біля моргу, що не треба, аби винні помирали, а нехай щодня ховають своїх дітей. Кара має бути страшною. Після того, як американці довели, що економіст Бернард Мейдоф створив найбільшу фінансову піраміду та спричинився до фінансової кризи 2008 року, його засудили до 150 років ув'язнення. Але найбільше знущання полягає в тому, що з вікна своєї камери він щодня бачить, як у місті вирує життя. Але вже без нього.

– А Тобі не хотілося після виступу на сцені Майдану спуститися в намети й там пожити? У Тебе були там родичі, друзі?

– Так, бажання було. На жаль, я його не реалізував. На Майдані постійно жив мій вуйко з Яремче із цілою родиною – дружиною, сином та онуком. Також там був мій брат, за фахом – інженер-будівельник. То він був одним із авторів барикад, які зводилися на самих початках. Звичайно, в Києві ми щоразу перетиналися зі знайомими, родичами чи просто людьми, які хотіли спілкуватися. Наша головна місія на Майдані була – співати гімн. Зауваж – ми не давали повноцінних концертів, бо вважали, що не варто зі сцени робити концертний

майданчик.

– ВР прийняла Закон про часткову мобілізацію, який стосується тих, хто служив або має намір воювати в лавах Національної гвардії. Серед пікардійців є ті, що готові взятися за зброю?

– Так – усі. Без винятку. Пікардійці є боездатними в будь-який час. Насамперед – на сцені. Там ми будемо робити все, на що здатні. Але якщо, не дай Боже, виникне така потреба, то готові зі зброєю в руках доводити свою боєготовність.

Розмовляла Леся ГОЛОВАТА

*Плине кача по Тисині,
Ой, плине кача по Тисині.
Мамко моя, не лай мені,
Мамко моя, не лай мені.*

*Залаєш ми в злу годину,
Ой, залаєш ми в злу годину.
Сам не знаю, де погину,
Сам не знаю, де погину.*

*Погину я в чужім краю,
Погину я в чужім краю.
Хто ж ми буде брати яму?
Хто ж ми буде брати яму?*

*Виберут мі чужі люде,
Ой виберут мі чужі люде,
Ци не жаль ти, мамко, буде?
Ой, ци не жаль ти, мамко, буде?*

*Ой як ж мені, синку, не жаль?
Як же мені, синку, не жаль?
Ти на моім серцю лежав,
Ти на моім серцю лежав.*

*Плине кача по Тисині,
Ой, плине кача по Тисині.
Мамко моя, не лай мені,
Мамко моя, не лай мені.*

Джерело: <http://zbruc.eu/node/20642>

31.03.2014

НАУКОВІ РОЗВІДКИ

ЗАКЕРЗОННЯ ТА СХІДНІ КРЕСИ

(Продовження статті, розпочатої у попередньому номері Вісника)

II Річ Посполита

«Професор Ромер, великий географ, казав, що етнічна межа між поляками та русинами (українцями – Авт.) в Галичині, у Східній Малопольщі пролягає через ліжка.» [1, с.208] Ці слова Яцека Куроня, які він сказав під час свого виступу 1 листопада 2002 року у Львові надзвичайно влучно передають обставини сусідства українців та поляків. Вони конфліктні і складні з історичної точки зору.

«До другої світової війни, а власне до обміну населенням, між Українською РСР і Польщею в 1945-46 рр., - пише у вступному слові до карти Етнічні групи південнозахідньої України (Галичини) Володимир Кубійович, - Галичина

належала до найцікавіших з національного погляду країн в Європі. Можна навіть сказати, що в Європі не було іншої, подібної величиною території (55 700 км²) і числом населення (5,8 млн.) країни, де панували б такі складні етнічні відносини. Хоча українці в Галичині становили виразну більшість, однак у висліді вікової колонізації та асиміляції сюди наплинув польський елемент і постали переходові групи між цими двома народами. Крім того, сюди переселялися жиди й нечисленні німці. Етнічні відносини в Галичині зазнавали послідовної еволюції, зокрема протягом останніх десятиліть у наслідок інтенсивних асиміляційних і міграційних процесів.» [4, с.XI]

У своїй «Географії українських і суміжних земель» той же Володимир Кубійович дає детальний опис межі етнічного проживання українців та поляків. Цитуємо: «Українсько-польська етнографічна границя має біля 650 км. довжини, з яких 140 км. припадає на границю на лемківському півострові аж до околиці Сянока, 140 км. на границю на терені останньої частини Галичини, а 370 км. – на терені Холмщини і Підляшшя. Межа між українцями і поляками на Лемківщині – це найвиразніша на українській території взагалі. Вона пробігає від Липника – де сусідують з собою словаки, українці і поляки в напрямі із заходу на схід і що на південь від місцевостей: Північна – Грибів – Дукля – Риманів – Сянік, звідки прямує на північ більш-менш вздовж річки Сяну біля поселень: Сянік – Динів – Радимно – Ярослав – Синява – Ожана, де покидає границю Галичини і входить в

межі Холмщини, на терен колишньої російської території (до 1920 року). На території Холмщини і Підляшшя пробігає західна границя мішаної українсько-польської території біля осель: Тишівці, Павлів, Вільхivecь, Опілля, Пішац, Янів над Бугом, відтак вздовж Бугу до Дорогичина. На схід від цієї лінії аж до Буг тягнеться мішана територія й щойно над Бугом починається чисто українська етнографічна територія. На північ від Бугу границя між українцями і поляками виразніша, тут ми не зустрічаємо змішаної смуги. Пробігає вона від Дорогичина через Боцьки до Лісної над Нарвою, де кінчається західна межа з поляками і починається північна межа з білорусами.» [5, с.9-10]

З появою національних держав на становлення державного кордону все більше впливають політичні та історичні обставини, і все менше етнографічні межі розселення. Це також підтверджує екскурс в історію формування сучасного українсько-польського кордону описаний у першій частині статті, якою стала довільно проведена лінія Керзона. Опис її появи можна порівняти із аналогічною практикою колишніх імперій проводити «прямолінійні» державні кордони, скажімо, у постколоніальній Африці.

У війні проти України поляків підтримували держави Антанти, особливо Франція. За пропозицією держав Антанти восени 1919 року почалися польсько-українські мирні переговори. В переговорах брав участь міністр закордонних справ Великобританії лорд Джордж Керзон (1859-1925). Українці відстоювали свій кордон з поляками по річці Сян, поляки не погоджувались, наполягаючи на своїй позиції відсунути кордон значно на схід від Сяну. Топографічну карту взяв Керзон, побачив звивистість Сяну, особливо у середній течії. Узнявши кольоровий олівець, він сказав: «Навіщо нам такий спіральний кордон?», - і протягнув по карті пряму лінію з півночі на південь, дещо на схід від річки Сян. Лінія проходила приблизно з півночі на південь біля таких поселень: Гродно, Ялівка, Немирів, Берестя, Устилуч, на схід від Грубешова через Крилів, на захід від Рави-Руської, на схід від Перемишля аж до Карпат. І ця лінія мала становити кордон між Польщею і Україною. [5, с.13-14]

Протягом ХХ ст. до лінії Керзона неодноразово поверталися, коли вона з певними корективами та змінами виступала демаркаційною лінією українсько-польського, німецько-радянського та польсько-радянського кордону. Проте якої конфігурації вона б не була, вона ніколи не влаштовувала ні українців, ні поляків. Адже по різні сторони лінії Керзона залишалися території, які українська та польська сторона вважала своїми. Таким чином в національних історіографіях обох народів появилися поняття Закерзоння (Zakerzonia) та Східні Креси (Kresy Wschodnie).

Закерзоння – це етнічні українські землі, які знаходяться на захід від лінії Керзона. Звідси ж і походить етимологія самого терміну, яка означає територію, яка знаходиться поза межами українсько-польського кордону. Ці землі ще з часів Першої світової війни увійшло в історичну та географічну термінологію як «Закерзоння». Особливо активно воно використовувалось у діаспорному середовищі українців США та Канади. Після здобуття незалежності поняття

«Закерзоння» почало активно використовуватись у вітчизняній історичній, політичній та етнологічній науці, отримавши наукове значення.

До складу Закерзоння з певною мірою умовності відносять етнографічні українські землі Холмщини, Південного Підляшшя (північна частина отожднюється з білоруською ідентичністю), Надсяння (Посяння), Лемківщини та Західної Бойківщини, що знаходяться в межах 17 повітів сучасного Підляського, Люблінського, Підкарпатського і частково Малопольського воєводства Республіки Польща, вздовж усієї протяжності сучасного українсько-польського кордону. Серед давніх українських освітньо-культурних осередків варто згадати Холм, Перемишль, Ярослав, Сянік, Криниця. Загальна площа Закерзоння становить близько 19,5 тис. км², з яких 3,500 км² припадає на Лемківщину, 4 150 км² - на Надсяння, 6 572 км² - на Холмщину і 5 280 км² - на Підляшшя.

Достовірну кількість українського населення Закерзоння встановити складно. Найчастіше у джерелах наводиться узагальнену цифру близько 1 млн. українців, по сусідству з якими проживали поляки, євреї, білоруси, німці та інші менш чисельні етнічні групи. При підрахунку українського населення Закерзоння науковці виходять від супротивного – кількості українців, які були депортовані радянською та польською адміністрацією у період 1944-1947 років. Загалом це близько 700 тис. українців.

Близько пів мільйона українців було депортовано до Радянської України в 1944-46 роках на підставі Люблінської угоди між УРСР і Польським Комітетом Національного визволення «Про евакуацію українського населення з території Польщі і польських громадян з території УРСР» від 9 вересня 1944 р. Польська влада оголосила підсумки «евакуації» 2 серпня 1946 року, за офіційними даними якої до УРСР вивезено 122 тис. 452 українських родини (482 тис. 107 осіб) або 96,8% всіх українців Польщі. За цими ж даними на території Польщі продовжувало залишатись 14 тис. 325 осіб, 5 638 українських родин (21 тис. 928 осіб) було звільнено від виселення, а ще 3600 родин (11 тис. осіб) переховувались в лісах, сусідніх воєводствах тощо. [6, с.673-679]

Як виявиться у 1947 році під час проведення остаточної зачистки Закерзоння від українського населення, кількість українців буде у сім-вісім разів більше. В результаті операції «Вісла» було депортовано ще близько 150 тис. українців, яких було переселено на так звані *ziemie odzyskane* («повернуті землі»), що у північних та західних понімецьких воєводствах Республіки Польща. Саме там сьогодні проживає найбільш чисельна українська громада у Польщі.

«Акція-51» стала завершальним етап депортації українського населення Закерзоння. За умовами Договору між СРСР і ПНР «Про обмін ділянками державних територій» від 15 лютого 1951 року обидві країни обмінялись рівномірними ділянками прикордонної території площею 480 км²: Польща отримувала ділянку Нижньо-Устрицького району Дрогобицької області УРСР, а УРСР - ділянку у Люблінському воєводстві, що сьогодні становить Сокальський район Львівської області. На підставі цього обміну із Західної Бойківщини на

терени Одеської, Миколаївської, Херсонської та Донецьких областей було депортовано близько 32 тис. українців.

В результаті проведених заходів із вирішення «українського питання» у Польщі на території Закерзоння практично не залишилось автохтонного українського населення. Поряд із поодинокими поселеннями українців, які повернулися або яким вдалось уникнути депортацій, сьогодні тут проживають поляки, які поселились тут після виселення українців. Про українську присутність сьогодні нагадують хіба що пам'ятки матеріальної (церкви, цвинтарі, хрести, хати) та нематеріальної (пісні, звичаї) культури, яким нікому доглядати.

По східну сторону від лінії Керзона знаходяться значно більші за площею землі, які поляки звикли називати Східною Польщею або Східними Кресами (Kresy Wschodnie). Це польська назва територій сучасної Західної України, Західної Білорусі і Литви, що колись входили до складу Великої Польщі – Першої та Другої Речі Посполитої. У польській літературі немає однозначного позначення меж Східних Кресів, проте найчастіше сюди відносять Східну Галичину (Червона Русь, Східна Малопольща¹), Волинь і Поділля, Холмщину та Підляшшя, Полісся, зокрема, землі Берестейської і Гродненської областей Білорусі, а також територію сучасної Литви, зокрема, Жемайтія (Нижня Литва). У міжвоєнний період ці землі входили до складу Львівського, Станіславського, Тарнопольського, Волинського, Поліського, Новоградського та Віленського воєводств Польської Республіки (1918-1939).

На відміну від Закерзоння поняття Кресів виникло задовго до того як появилась лінія Керзона. Вперше слово «креси» з'являються у часи I Речі Посполитої (1569-1795), коли після об'єднання Королівства Польського та Великого князівства Литовського (Люблінської унії 1569 р.) словом «kresy» (пол. окраїни, прикордонні області) означали території на схід від Вільно і Львова. Це своєрідний відповідник слова «окраїна» в значенні «погранична територія», з якого російська та радянська історіографія виводить походження назви «Україна». Крім цього kresy розуміли не лише як «пограниччя», але також використовувалось у сакральному значенні «останнього рубежа християнства» на межі із православною цивілізацією на сході Європи.

Згодом зміст терміну kresy доповнився та розширився у відповідності до історичних обставин. Тепер він означав «споконвічне польське східне пограниччя», «оборонна лінія Польщі для захисту від татар та волохів від Дніпра до Дністра». Написання поняття Kresy з великої літери також мало історичні передумови і було зумовлене відносинами Польщі із своїми східними сусідами. Як зауважує Зигмунд Глогер, «кресами почали називати військовий стан, а також військові та поштові застави вздовж пограниччя Поділля та України, з метою охорони кордону від нападу татар та гайдамаків, а також поштового сполучення та передачі сигналів загрози». Саме на Кресах виник та поширювався міф

¹ У березні 1920-го в офіційному діловодстві запровадили термін Малопольська Всходня, таким чином заборонивши вживати назву Західна Україна. Також замість етноніму «українець» ввели стародавнє визначення «русін», «руські» та «русінські». [7, с.69]

польського лицарства на Диких Полях, яке героїчно протистоїть нападам турків, татар, козаків та ін. До поширення цього міфу доклалися Генрик Сенкевич, який писав, що «тут кріпнуть серця», та Вінцент Польш, який писав про Креси як про «край медових та молочних рік». Поширенню терміну також сприяло уявлення про особливу цивілізаційну місію поляків на цих землях. [7, с.7]

Ідеалізація Кресів, яка простежується вже в літературі XVII ст., була важлива для польської «кресової» традиції як ідея єдності усіх прикордонних земель в межах Речі Посполитої. Польські поети, письменники, вчені та мислителі будителі описали й обґрунтували ідею Кресів і були підтримані політиками, для яких Польша в межах кордонів на момент першого поділу (1772) була основною метою. Такі погляди обумовлювався переконанням, що в такий спосіб вдасться компенсувати факт розподілу Польщі (1772, 1793 і 1795). Ідея політичної і культурної єдності Кресів Речі Посполитої була «керуючою парадигмою в літературі, мистецтві, гуманітарних дослідженнях і фольклористики XIX століття». [7, с.8; 10]

Після останнього поділу Польщі Креси це не лише військова оборона межа між Дніпром і Дністром, а географічна назва східних теренів давньої Речі Посполитої, а також історичне поняття. За умов розподілу Польщі, Креси – пишуться з великої літери – означали межі анексованих Російською імперією земель, так званих «втрачених земель» (Ziemi Zabrane), тобто Литва та Русь (Україна та Білорусь). У XIX ст. відбулося розмежування територіальних меж поняття Східні Креси (Kresy Wschodnie), під яким розумілося усі східні землі, та Південно-Східні Креси (Kresy Poludniowo-Wschodnie) у значенні польсько-українського прикордоння. [7, с.8]

Після 1863 року польські письменники та поети втратили колишній інтерес до Кресів. Хоча в другій половині XIX ст. в літературі ще була популярна легенда про Креси, - перш за все через те, що ще сильним був культ творчості романтиків, - проте проблематика кресів втратила зацікавлення у сфері публіцистики та політичної думки.

В кінці XIX ст. в публіцистиці та політичній свідомості появляється і набирає популярності поняття Західних Кресів (Kresy Zachodnie) – польсько-німецьке прикордоння. На відміну від Східних Кресів, які заселяла польська шляхта та творча інтелігенція, на Західних Кресах проживали незаможні суспільні верстви, які мали політичні, культурні та світоглядні відмінності. У зв'язку з цим на зламі XIX та XX століть виникає різні терміни для позначення цих двох антагонізмів: Kresy для східного пограниччя та Pogranicza (Пограниччя) для західних кресів. [7, с.10; 8]

З відновлення Польщі у 1918 році Польській Республіці (II Річ Посполита) вдалось повернути 52% території колишньої I Речі Посполитої. За умовами Паризької мирної конференції Польша отримувала втрачені землі на захід від лінії Керзона, в тому числі так зване Закерзоння, а також приєднано частину Прусії, Помор'я, Познань та Шльонськ (Вроцлав). Крім цього завдяки умовам Ризького мирного договору (1921) між СРСР та Республікою Польшою полякам вдалося

повернути значну частину Kresy Wschodnie. Проте після ДСВ за умовами Ялтинської та Постдамської конференції Польська Республіка була змушена повернути СРСР усі землі на схід від лінії Керзона. У середині і наприкінці 1940-х років велика частина польського населення УРСР, переважно, репатріювалися до Польської Народної Республіки. У той же час в Литві та Білорусі збереглися великі польські громади.

Від часу поширення в кінці XIX ст. західної ідеології та зростання значення Західних Кресів на переломі XIX та XX століть, і аж до початку ДСВ панувало переконання про рівнозначну цінність для Польщі усіх кресових земель, при цьому після відновлення незалежності це супроводжувалось ідеєю взаємозалежності кресів. Поява альтернативи «або Східні Креси, або Західні Креси» (Kresy Wschodnie albo Zachodnie) виникла лише в екстримальній ситуації, в якій опинилася Польща у вересні 1939 року. [7, с.34-35; 9]

«Проведення в 1945 році кордонів між Радянською Україною та Польщею, - писав у кінцевому слові до карти Етнічні групи південнозахідної України Володимир Кубійович, - відступлення Польщі західної частини української Галичини та малих частин на північному-заході української території й виселення з цих теренів української людності, а з інших теренів Галичини – поляків, майже повне знищення жидівського елементу німецькими нацистами під час ДСВ і виселення галицьких німців – це все спричинило повну зміну дотеперішніх національних відносин Галичини. Вони тепер одноманітні: нинішній державний українсько-польський кордон є однозначно етнографічною межею, на захід від якої тепер немає українців, а на схід – немає поляків. Перестало існувати поняття польських колоністів, перестають існувати перехідні етнічні групи, бо ті греко-католики з польською мовою і ті латинники, які опинилися в кордонах Радянської України, зазнають повної українізації, навпаки, ті з них, що живуть в межах сучасної Польщі, зазнають полонізації». [4, с.XVII]

На відміну від польських поетів та письменників романтиків (А.Міцкевич, Ю.Словацький, Г.Сенкевич) мислителі повоєнного періоду (Є.Ґедройць², Ю.Мерошевський³, Я.Куронь⁴, Ч.Мілош⁵), які також народилися на Східних Кресах були активними прихильниками польсько-українського примирення, супротивниками взаємних територіальних та інших претензій. Ідеолог українсько-польського примирення Єжи Ґедройць неодноразово наголошував: «Поляки мають остаточно визнати й зрозуміти, що майбутнє України - це Україна зі Львовом,

² Єжи Ґедройць (1906-2000) - польський публіцист і громадський діяч, засновник, головний редактор культового часопису *Kultura* в Парижі (1947-2000) та засновник Літературного інституту в Римі (1946). Народився у Мінську. У міжвоєнний період навчався і працював у Варшаві. Після ДСВ поселяється у передмісті Парижу, де розпочинає ґрунтовну роботу для формування добросусідських взаємин Польщі з її східними сусідами Литвою, Білоруссю, Україною.

³ Юліуш Мерошевський (1906-1976) – польський публіцист, журналіст та політичний оглядач, який поряд з Ґедройцем розробляв післявоєнну східну політику Польщі. Народився у Кракові.

⁴ Яцек Куронь (1934-2004) - польський політик і державний діяч, історик, міністр праці та соціальної політики (1989-90, 1992-93), депутат Сейму перших трьох скликань (1989-2001). Народився у Львові. Поборник українсько-польського примирення.

⁵ Чеслав Мілош (1911-2004) - польський поет, прозаїк, перекладач, есеїст, літературознавець, дипломат, юрист. Лауреат Нобелівської премії з літератури (1980). Народився в с.Шетейне у Литві.

майбутнє Литви - це Литва з Вільнюсом, а майбутнє Білорусі - це Білорусь з Гродно!». «Багато польських політиків – у тому числі й автор цих рядків – не раз підкреслювали, що без незалежної України немає незалежної Польщі, а без незалежної Польщі немає незалежної України. Але ці гасла залишаться на папері, якщо ми не переконаємо громадян у їхній слушності» - стверджував слідом за своїм «наставником» Яцек Куронь.

Закінчити статтю хочу ще однією цитатою Яцека Куроня: «Особисто в мене немає сумніву, що ми конче повинні визнати непорушність кордонів. Вистачить уже переселень народів, міграції тощо. Тільки-но в одному місці почнеться суперечка про шматок кордону, як вона одразу ж перекинеться на всю Центральну Європу – про всі можливі кордони. Бо тут немає практично жодного кордону, який би можна було беззаперечним, у кожному разі, таких кордонів небагато.» [1, с.80, 208]

Література:

1. Куронь Яцек. Поляки та українці: важкий діалог. – К.: Дух і Літера, 2012. – 264 с.
2. Дейвіс Н. Європа: Історія / Пер. з англ. П.Таращук. – К.: Основи, 2001. – 1463 с.
3. Сергійчук В. Український здвиг: Закерзоння. 1939-1947. – Вид. 2-е, допов. – К.: ПП Сергійчук М.І., 2011. – 840 с.
4. Етнічні групи південнозахідної України (Галичини) / В.Кубійович. – Вісбаден: Otto Harrassowitz, 1983
5. Черкес М.Д. Закерзоння: історико-меморіальний нарис. Спогади. – Львів: Край, 2006. – 192 с.
6. Макар Ю., Горний М., Макар В., Салюк А. Від депортації до депортації. Суспільно-політичне життя холмсько-підляських українців (1915-1947). Дослідження. Спогади. Документи. Том 1. Дослідження. – Чернівці: Букрек, 2011. – 880 с.
7. Дерев'яний І. Сила волі. Євген Коновалець / Ігор Дерев'яний. – Львів: Часопис, 2013. – 128 с.
8. Kresy i pogranicza. – Olsztyn: WSP, 1995. – 266 s.
9. Między Polską etniczną a historyczną. – Wrocław: Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1988. – 284 s.
10. Wierzbicki A. Wschod – Zachod w koncepcjach dziejow Polski. Z dziejow polskiej mysli historycznej w dobie porozbiorowej. – Warszawa, 1984
11. Sapa D. Między polską wyspą a ukraińskim morzem: Kresy południowo-wschodnie w polskiej prozie, 1918-1988. – Kraków: Universitas, 1998. – 249 s.
12. Dybkowska A., Zaryn J., Zaryn M. Polskie dzieje od czasow najdawniejszych do wspolczesnosci / Pod red. A.Sucheni-Grabowskiej i E.C.Krola. – Warszawa: Wydawnictwo Naukowe PWN, 1994. – 378 s.

Автор: **Тарас РАДЬ**

ОГОЛОШЕННЯ ТА АНОНСИ

1. ПІЗНАЄМО СЕБЕ ЧЕРЕЗ ІНШИХ

ПРОЕКТ ПАМ'ЯТ

ЗАПРАШАМЕ
ZAPRASZAMY

Projekt Pamięć

9.03. (niedziela) 2014 r., 15:00

Centrum Kultury im. B. I. Antonycza

Pl. Dworzysko 5, Gorlice

Poznajemy siebie przez innych.

Spotkanie będzie podzielone na dwie części:

- część poświęcona kulturze żydowskiej – wykład oraz prezentacja wystawy
- warsztaty, na których uczestnicy będą tworzyć portret swoich przodków na podstawie przyniesionych fotografii.

Пізнаємо себе през інших

Співкання буде поділене на дві частини:

- співкання присвячене жидівській культурі - доповідь и презентація вистави
- варштати - твориме образ своїх предків на основі старих фотографій котри принесете

Stowarzyszenie "Lemkowskie Muzeum"
Stowarzyszenie "Lemkowskie Muzeum"
Lemko and Lemko Museum
The Lemkowskie Muzeum Foundation

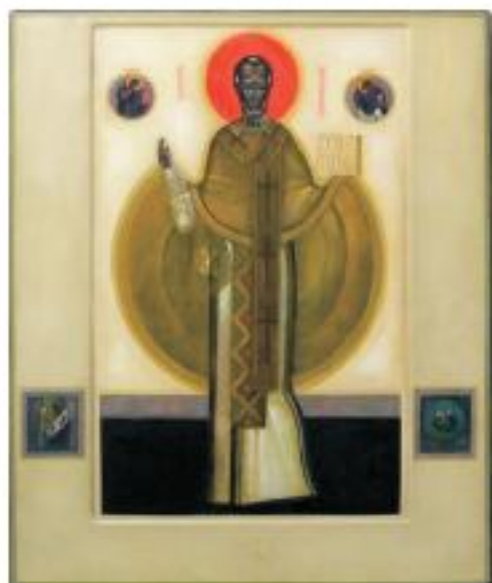

rodzina-knisko.pl
rodzina-knisko.pl

Organizatorzy i współorganizatorzy
Organizatorzy i współorganizatorzy
Organizatorzy i współorganizatorzy

2. МАЙСТЕРНЯ ІКОНОПISУ В НОВИЦІ

ІКОНИ ІКОН

**Międzynarodowe Warsztaty Ikonopisów
Nowica 2013**

06. kwietnia 2014 r., 16:00

Centrum Kultury im. B. I. Antonycza Pl. Dworzysko 5, Gorlice

**Zjednoczenie Lemków, Stowarzyszenie Przyjaciół Nowicy
Stowarzyszenie Bractwo Młodzieży Greckokatolickiej SEREPTA,
Katedra Sztuki Sakralnej ASP we Lwowie oraz pracownia Droga Ikony**

**ЗАПРАШАМЕ
ZAPRASZAMY**

Tematem V Międzynarodowych Warsztatów Ikonopisów w Nowicy byli **"Święci Pańscy – Męczennicy i Wyznawcy"**. Podczas wernisażu zaprezentujemy Państwu film dokumentalny o nowickich warsztatach.

Тематом V Міжнародних варштатів іконописання в Новиці були **"Святи Господні — Мученики и Ісповідники"**. Під час вернісажу представимо Вам документальний фільм о новицких варштатах.

Wystawa potrwa do 30 kwietnia

3. ЛЕМКІВСЬКІ ПИСАНКИ В ЙОНКЕРСІ

**OOL Branch #2 of Yonkers, NY
invites you to a**

**Lemko Pysanka
Decorating
Workshop**

**12-2 pm,
Saturday,
April 12,
2014**

**St. Michael's
Church Hall
21 Shonnard
Place,
Yonkers,
NY 10703**

**Instructor:
Basia Barna Andrusko**

Cost = \$20 / person (\$15 for OOL members)

**Includes all required materials (eggs, dye, wax, use of tools, etc.)
Each participant will create a unique and beautiful egg using the Lemko
Drop-Pull technique. Class is open to adults and children 12 and older.**

**Space is limited so REGISTER NOW at:
<http://www.lemko-ool.com/> or (267) 918-9172**

МИ ПАМ'ЯТАЄМО

У березні народилися:

1 березня Григорій ГАНУЛЯК (1883-1945)

2 березня Андрій ТАВПАШ (1934)

3 березня Йосафат КОЦИЛОВСЬКИЙ (1876-1947)

4 березня Михайло ВЕРБИЦЬКИЙ (1815-1870)

5 березня Михайло ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ (1911-1994)

7 березня Федір КОВАЧ (1931)

10 березня Ігор ДУДА (1940)

11 березня Марія БАЙКО (1931)

14 березня Іван ЩЕРБА (1925-2014)

15 березня Іван БЕРДАЛЬ (1928-1986)

17 березня Августин ВОЛОШИН (1874-1945)

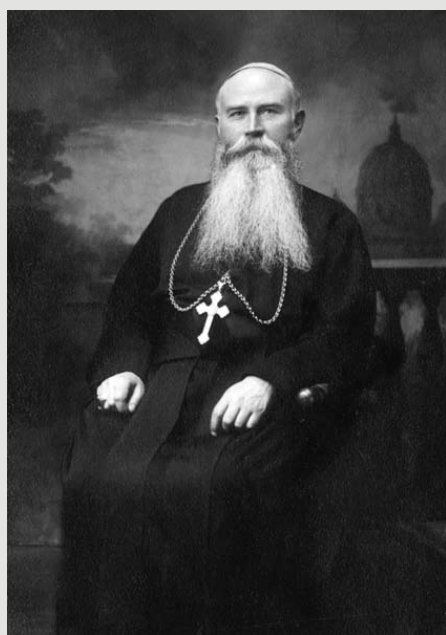
17 березня Федір ВОВК (1847-1918)

20 березня Павло ЛОПАТА (1945)

21 березня Василь ШАЛАЙДА (1922-1978)

26 березня Мирослав СОПОЛИГА (1946)

30 березня Марія МАЧОШКО (1940)

3 березня 1876 року у селі Пакошівка Сяноцького повіту народився **Йосафат КОЦИЛОВСЬКИЙ (1876-1947)** – єпископ Української греко-католицької церкви, мученик (2001).

Здобув теологічну освіту у Львові, Римі (1907) та Відні. Отримав звання доктора теології та філософії. У 1915-1916 роках був директором української духовної семінарії, а згодом призначений віце-ректором і професором богослов'я Духовної семінарії в Станіславі.

9 жовтня 1907 року був висвячений на священика. В 1911 – вступив до Чину Святого Василя Великого (василіяни). Був призначений єпископом Перемишльської єпархії УГКЦ (1917), архієрейське освячення якого провів митрополит Андрей

Шептицький. До складу єпархії також входила територія Лемківщини.

По закінченні війни відважно намагався протистояти комуністичному тиску проти Церкви. У вересні 1945 був вперше ув'язнений польською владою, а 1946 переданий до рук НКВС у Львові. З відси був переведений до Києва, де від нього вимагали перехід у православ'я в обмін на збереження життя і сану. Через поневірвання захворів на запалення легень і помер 17 листопада 1947 року у київській в'язниці.

Створив ряд громадських та церковних товариств, видавав тижневик «Український Бескид», в якому друкувалося багато матеріалів на лемківську тематику.

* * *

4 березня 1815 року в селі Явірник Руський на Надсянні (сьогодні Перемишльський повіт, Республіка Польща) у родині греко-католицького священика народився **Михайло ВЕРБИЦЬКИЙ (1815-1870)** - греко-католицький священик, український композитор, хоровий диригент, громадський діяч, автор гімну України «Ще не вмерла Україна».

Після смерті батька вихованням Вербицького займався його родич перемишльський владика Іван Снігурський (1794-1847). Саме він у 1828 році заснував при перемишльській катедрі хор, а згодом і музичну школу, в яких співав та навчався Михайло. Тут під керівництвом чеського диригента і композитора Алоїза Нанке він знайомиться з творчістю Й. Гайдна, В. А. Моцарта, М. Березовського та Д. Бортнянського.

Закінчив українську музичну школу в Перемишлі, потім Львівську духовну семінарію. В 1850 році був висвячений на священика. З 1852 року і до кінця життя був священиком в селі Млини на Яворівщині, що сьогодні на стороні польського кордону.

У другій половині 1840-х років звертається до релігійної музики: пише повну Літургію на мішаний хор (1847), «Ангел вопіяше» та інші церковні композиції. Після відкриття у Львові музично-драматичного театру (1864) почав писати п'єси та музичні номери до українських театральних вистав. Написав музику до понад 20 вистав, зокрема, «Верховинці», «Козак і охотник», «Проциха», «Жовнір-чарівник». Пише для театру «Руської Бесіди» (1860-і роки) п'єси «Підгоряни» і «Сільські плєніпотенти» І. Гушалевича, «Панщина» Є. Желєхівського, «Простачка», «В людях ангел, не жена, вдома з мужем сатана». Писав хоріві, вокальні, інструментальні твори та музику: серед творів для чоловічого та мішаного складу вирізняються «Заповіт» на слова Т. Шевченка, «Поклін» на слова Ю. Федьковича, «Жовнір» на текст І. Гулашевича. Найбільш відомий як автор музики українського національного гімну на слова П. Чубинського «Ще не вмерла Україна» (1863).

* * *

17 березня 1874 року в селі Келечин на Закарпатті у сім'ї сільського священика народився **Августин ВОЛОШИН (1874-1945)** - український політичний, культурний, релігійний діяч, греко-католицький священик, прем'єр-міністр та президент автономного уряду Карпатської України, Герой України (посмертно).

Освіту здобув у семінарії та у Вищій педагогічній школі у Будапешті, після чого брав активну участь у культурному русі краю. Працював директором вчительської семінарії в Ужгороді (1917-1938).

Заснував та очолював Народно-християнську партію (1923-1939), від якої обирався послом до чехословацького парламенту (1925-1929). Був провідним діячем Учительської Громади Підкарпатської Руси (1929-1939), яка

була створена на протигагу москвофільського Учительского Товарищества Подкарпатской Руси.

Призначений прем'єр-міністром автономного уряду Карпатської України (1938), а 15 березня 1939 року став президентом цієї держави.

Протягом 1899-1944 років написав і видав понад 40 підручники та посібники з різноманітних дисциплін. Був редактором єдиної в Угорщині української газети «Наука»; за часів Чехословаччини (1920-1938) виходила під назвою «Свобода», а з 1938 року перетворилась на загально-український щоденник «Нова Свобода». Редагував релігійний журн. «Благовісник» (1922-1938). Ініціатор заснування на Закарпатті товариства «Просвіта» (1919) та «Учительської громади» (1929), які проіснували до окупації Закарпаття Угорщиною в березні 1939 року.

Автор посібника «Методична граматика карпато-руського язика для низших клас народных школ» (1901, 1919 та 1923), що повністю базується на народному мовленні підкарпатських українців, «Практична граматика малоруської (рутенської) мови», що була видана угорською мовою в Ужгороді (1907), в якій обстоює окремішність української мови, «Читанка для руської молоді» (1920-і роки), а в брошурі «О письменном языке подкарпатских русинов» (1921) веде полеміку з І. Гусьнаєм, який заперечував існування української мови і вважав, що літературною мовою на Закарпатті має бути російська.

Активно боровся проти намагань угорської влади на початку 20 ст. замінити на Закарпатті і Пряшівщині кирилицю угорською графікою.

Під час окупації краю Угорщиною емігрував разом з урядом за кордон і поселився у Празі. У травні 1945 року був заарештований радянськими спецслужбами. Помер у Бутирській в'язниці у Москві 19 липня 1945 року.

* * *

15 березня 1928 року у селі Вілька (сьогодні Сяноцький повіт Республіки Польща) на Лемківщині народився **Іван БЕРДАЛЬ (1928-1986)** – різьбяр, один з кращих представників рельєфної різьби по дереву.

Вирішальне значення у виборі майбутньої професії мало місце народження. Село Вілька історично стало одним з осередків (разом із селом Балутянка) різьбярства на Лемківщині, представниками якої здавна була родина Бердалів. Різьбити Іван навчився від батька Григорія Бердаля (1887-1960), який спеціалізувався на виготовленні традиційних тарілок, скринь, палиць та оздобі лемківських садиб.

Його першими роботами були скульптури малих форм, які відтворювали образи тварин, зокрема, олені, орли, лисиці, зайці тощо.

В результаті переселення у 1945 році разом з родиною він опинився в Україні. Певний час жив у селі Гутисько (поблизу Бережан) на Тернопільщині, а згодом переїхав до Трускавця, де прожив до кінця свого життя.

Автор таких скульптур як «Лісоруби» (1960), «Лемківська садиба», «Підпільна рада на Лемківщині», «Ранок у лемківській хаті», «Збір металообробу» (1968), «Бойківське подвір'я» (1969), «Серни» (1980), скульптурної групи «Гномики» та інших.

Різьбярством також займався його молодший брат Микола (1931-2008), відомий як автор анімалістичної пластики. Сьогодні родинну різьбярську справу продовжує син Івана Бердаля Юрій (1957).

* * *

5 березня 1911 року в селі Стежниця біля Балигорода на Лемківщині народився **Михайло ЧЕРЕШНЬОВСЬКИЙ (1911-1994)** - український скульптор-монументаліст, різьбяр по дереву, педагог і громадський діяч.

Різьбити почав ще в дитячі роки, а ще студентом створив ряд цікавих скульптурних композицій. Закінчив відділ різьби і скульптури в художній школі в Коломиї та Краківську школу пластичного мистецтва Академії мистецтв (1939), де був членом мистецького гуртка «Зарево».

Під час Другої світової війни створив у Болехові художню майстерню, вирізьбив з пам'яті портрет брата Івана, якого розстріляли німцями, працював над створенням образу Т.Шевченка.

У 1947 році подався в еміграцію. З Баварії переїжджає до США (1949), де створив серію образів під загальною назвою «Мадонна». Працював у техніці декоративної різьби на дереві та в портретній скульптурі (українських діячів) - Т.Чупринки, С.Бандери, Д.Донцова, О.Ольжича, Й.Гірняка, В.Переяславця, Р.Богачевської та інших. Створив ряд пам'ятників у бронзі, зокрема, «Пам'ятник Героям» (Елленвіллі, штат Нью-Йорк), пам'ятники Лесі Українки в Парку Народів у Клівленді, у Хай-Парку в Торонто (див. фото) і на українській оселі в Кергонксоні (штат Нью-Йорк), а також пам'ятник Олегові Ольжичу. Вирізьбив іконостас для церкви у Гантері (США).

З 1973 р. до кінця життя був головою «Об'єднання мистців-українців в Америці» (ОМУА).

* * *

26 березня 1946 року у Свиднику (Республіка Словаччина) на Лемківщині народився **Мирослав СОПОЛИГА** - музеєзнавець, етнограф, доктор історичних наук, культурний та громадський діяч.

Закінчив середню школу у Свиднику (1962), а після - філософський факультет університету Павла Йозефа Шафарика в Кошицях (Словаччина). У 1979 році в університеті імені Яна Коменського в Братиславі йому присвоєно звання доктора філософії, в 1981 році він захистив кандидатську дисертацію, а в 1994 в Києві - докторську. Співпрацює з етнографічним інститутом Словацької академії наук. Займається дослідженням матеріальної культури українців Східної Словаччини.

З 1967 року працює у Музеї української культури у Свиднику, де спочатку був науковим співробітником, потім заступником директора (1974-1986), а з 1986 по сьогоднішній день є директором. Є засновником Музею під відкритим небом при Музеї української культури.

Автор більш як 20 монографій та 500 статей. «Дерев'яні храми східного обряду в Словаччині», «Народна архітектура українців Східної Словаччини» (1976), «Народна мебель українців Словаччини», «Народне житло українців Східної Словаччини» (1983), «35 років Музею української культури у Свиднику» (1990), «Перли народної архітектури» (Пряшів, 1996). Редактор «Наукового збірника Музею української культури у Свиднику».

Підготував: **Тарас РАДЬ**

І НАОСТАНОК...

Наступний Вісник вийде уже після Великодніх Свят!

Тому, користуємо з нагоди і заздалегідь вітаємо усіх наших читачів, усіх людей доброї волі з прийдешнім Святим Воскресінням Господнього. Хотілося б, щоб у цей час воскресали серед нас наші Герої, воскресало право жити на своїй землі, відроджувалися справедливість, чесність, доброта людська і навіки залишалися посеред нас!

Кажуть, що допоки люди пишуть Писанки, доти диявол не зможе панувати на землі. Тож долучаймося до доброї справи – пишімо писанки, щоб навколо панували лиш мир, злагода і порозуміння!

**Простивши все, відкинувши зневіру,
Просвічені пасхальних торжеством,
Кріпімо прадідівську віру
І воскресаймо разом із Христом.
Христос Воскрес! Воістину Воскрес!**